

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Μετάφραση αποσπάσματος και Μεταφραστικός Σχολιασμός
του άρθρου “Ancient World: History of Dress” της Phyllis Tortora**

της φοιτήτριας

Παναγιώτα Τσελεζίδου (Ξ2014065)

Επιτροπή Εποπτείας

Παναγιώτης Κελάνδριας

Σωτήριος Κεραμίδας

ΚΕΡΚΥΡΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
Α.ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ.....	4
Β. ΚΕΙΜΕΝΟ-ΠΗΓΗ.....	19
Γ.ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ.....	30
Γ.1. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ.....	30
Δ.ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ-ΠΗΓΗΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ-ΣΤΟΧΟΥ.....	31
Δ.1. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.....	33
Ε. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	34
ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ	34

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρακάτω ακολουθεί η πτυχιακή εργασία μου, σαν τελευταία εργασία στο Τμήμα Μετάφρασης και Διερμηνείας. Αποτελείται από δύο μέρη: το πρώτο μέρος περιέχει το ελληνικό μετάφρασμα του άρθρου που έχουμε διαλέξει, ενώ το δεύτερο μέρος αναφέρεται στο θεωρητικό πλαίσιο. Σε αυτό γίνεται αναφορά στη μεταφραστική διαδικασία, στις μεταφραστικές τεχνικές, τα γλωσσικά επίπεδα και τα μεταφραστικά προβλήματα. Διάλεξα ένα άρθρο που πραγματικά μου φάνηκε ενδιαφέρον καθώς αναλύει και εξηγεί την ιστορία του φορέματος. Το πρωτότυπο κείμενο λοιπόν είναι το άρθρο “Ancient World: History Of Dress”, γραμμένο από την συγγραφέα Phyllis G. Tortora, το οποίο είναι δημοσιευμένο σε ένα εξαιρετικά δημοσιογραφικό site που παρέχει χρήσιμες και αξιόπιστες πληροφορίες για διάφορα θέματα το “Love to Know”. Θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου αρχικά και τους φίλους μου Αναστασία Χαριτίδου και Μάνο Ανεζίνη που με βοήθησαν με τις απόψεις τους σε ζητήματα που είχα και που με στήριζαν το διάστημα αυτό καθώς ήταν δύσκολο για εμένα, πέραν της πτυχιακής.

Α.ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ

Το φόρεμα σαν ένδυμα κάνει την εμφάνισή του την στιγμή που οι άνθρωποι ξεκινούν να ζούνε πιο κοντά ο ένας στον άλλον σε ομάδες πολλών ατόμων, σε διακριτές κοινότητες με σαφώς καθορισμένη κοινωνική οργάνωση, πιο εκλεπτυσμένη τέχνη, κουλτούρα και γραπτή γλώσσα. Οι πρώτες αρχαίες κοινότητες εμφανίστηκαν στην Αίγυπτο και στη Μεσοποταμία με τους Σουμέριους, τους Βαβυλώνιους και τους Ασύριους. Αργότερα άρχισαν να εμφανίζονται οργανωμένες κοινότητες και σε άλλα μέρη της Μεσογείου: οι Μινωίτες στην Κρήτη, οι Έλληνες, οι Ετρούσκοι¹ και οι Ρωμαίοι στην ιταλική χερσόνησο.

Στον αρχαίο κόσμο το φόρεμα δεν είχε καμία σχέση με το κοινωνικοπολιτισμικό φαινόμενο που ονομάζουμε «μόδα», δηλαδή τα διάφορα στυλ που υιοθετούνται ευρέως για περιορισμένο χρονικό διάστημα. Ο κάθε πολιτισμός είχε τα δικά του χαρακτηριστικά και ενδυματολογικά στυλ. Παρόλο που στη διάρκεια του χρόνου επέρχονταν κάποιες στυλιστικές αλλαγές, αυτές συνήθως γίνονταν με πολύ αργούς ρυθμούς και έπρεπε να περάσουν εκατοντάδες χρόνια για να καθιερωθούν καθώς σε αυτούς τους πολιτισμούς ο κανόνας ήταν η παράδοση και όχι ο νεωτερισμός.

Ανάμεσα στους διαφορετικούς πολιτισμούς του αρχαίου κόσμου εμφανίζονται συγκεκριμένα κοινά σχέδια, μορφές και στοιχεία των φορεμάτων. Ωστόσο, μελετητές που ασχολούνταν με τα ρούχα είχαν διαχωρίσει το φόρεμα σε ριχτό και εφαρμοστό. Η διαφορά ανάμεσα σε αυτά τα δύο είναι πως το ριχτό ρούχο είναι φτιαγμένο από κομμάτια υφάσματος τα οποία χρειάζονται λίγο ή σχεδόν καθόλου ράψιμο, ενώ το εφαρμοστό ρούχο είναι κομμένο και ραμμένο πάνω σε συγκεκριμένα προσχεδιασμένα κομμάτια. Επίσης για το ριχτό ρούχο χρησιμοποιούνται πολλά υφάσματα για την κατασκευή του. Συναντάται σε μέρη με ζεστό κλίμα, όπου ένα ριχτό ρούχο θεωρείται πιο άνετο. Από την άλλη το εφαρμοστό ρούχο φαίνεται να έχει εμφανιστεί την εποχή που χρησιμοποιούνταν το δέρμα των ζώων, το οποίο ήταν πιο λιγιστό από τα υπόλοιπα υφάσματα και έπρεπε να είναι ραμμένο μαζί με άλλα δέρματα. Το ρούχο αυτό ήταν φτιαγμένο για να εφαρμόζει πάνω στο σώμα και ήταν συχνό στις περιοχές με κρύο κλίμα, όπου ένα στενό ρούχο θα κρατούσε κάποιον περισσότερο ζεστό. Στον αρχαίο κόσμο της Μεσογείου όμως, εκτός από κάποιες εξαιρέσεις, αυτό που επικρατούσε ήταν το ριχτό ρούχο.

¹ Αλλιώς Τυρρήνοι ή Ρασίνες.

Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα των στοιχείων για το φόρεμα

Τα περισσότερα στοιχεία για το ρούχο της αρχαίας εποχής τα αντλούμε μέσα από την τέχνη τους, από έργα που απεικονίζονται άνθρωποι. Τα στοιχεία αυτά είναι συχνά αποσπασματικά και δύσκολα αποκωδικοποιούνται, καθώς οι ερευνητές μπορεί να μην γνωρίζουν αρκετά σχετικά με το πλαίσιο προέλευσής τους ή τις συμβάσεις με τις οποίες έπρεπε να συμμορφωθούν. Η γεωγραφική τοποθεσία και το κλίμα ενός συγκεκριμένου πολιτισμού καθώς και οι θρησκευτικές του πρακτικές μπορεί να ενισχύσουν ή να αποδυναμώσουν την ποσότητα και την ποιότητα των στοιχείων αυτών. Ευτυχώς, το ξηρό κλίμα της αρχαίας Αιγύπτου σε συνδυασμό με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις που επέβαλλαν στους Αιγύπτιους να τοποθετούν πολλά διαφορετικά αντικείμενα μέσα στους τάφους, μας έχουν προσφέρει απτά παραδείγματα υφαντών, ενδυμάτων και αξεσουάρ.

Τα γραπτά αρχεία αυτών των αρχαίων πολιτισμών μπορούν επίσης να εμπλουτίσουν τις γνώσεις μας σχετικά με τις ενδυματολογικές συνήθειες της εποχής εκείνης. Όμως, η χρησιμότητα τους συχνά είναι περιορισμένη διότι χρησιμοποιούν ορολογία που δεν είναι απόλυτα σαφής σήμερα. Μπορούν βέβαια να ρίξουν φως στα πολιτιστικά ήθη, στην συμπεριφορά και στις αξίες που ο καθένας είχε ως προς τις απόψεις του για το φόρεμα, όπως για παράδειγμα την ικανότητα που έχει το ρούχο να δείχνει το κύρος κάποιου ή να αποκαλύπτει προσωπικές ιδιαιτερότητες.

Συνηθέστερα είδη ενδυμάτων

Αν και τα ενδύματα χρησιμοποιήθηκαν με διάφορους και μοναδικούς τρόπους, αρκετά ήταν τα «basic» ρούχα που εμφανίστηκαν σε πολλούς αρχαίους πολιτισμούς. Περιγράφοντας αυτά τα ενδύματα, τα οποία είχαν διαφορετικές ονομασίες ανά διαφορετικούς τόπους, θα χρησιμοποιήσουμε εδώ τους πιο σύγχρονους όρους που προσεγγίζουν καλύτερα την έννοια των ενδυμάτων που θα αναφερθούν. Αν και οι τοπικές συνήθειες ήταν διαφορετικές, άντρες και γυναίκες συχνά φορούσαν τον ίδιο τύπο ενδύματος. Αυτά ήταν φούστες σε διάφορα μήκη, εσάρπες ή κομμάτια υφάσματος σε διάφορα μεγέθη που μπορεί να έπεφταν ριχτά πάνω στο σώμα ή να το αγκάλιαζαν. Ακόμα, χιτώνες και ενδύματα σε σχήμα T τα οποία ήταν παρόμοια με τα σύγχρονα φαρδιά T-shirts. Σύμφωνα με την αρχαιολόγο Ελίζαμπεθ Τζ. Μπάρμπερ (1994) η λατινική λέξη «tunica» (ή αλλιώς τουνίκα), η οποία ήταν ένα είδος υποκαμίσου που έμοιαζε με χιτώνα, προέρχεται από την λέξη που χρησιμοποιούσαν στη Μέση Ανατολή για το λινό και πιστεύει πως ο χιτώνας ήταν αρχικά ένα λινό εσώρουχο που προστάτευε το δέρμα από την σκληρή αίσθηση του μάλλινου που προκαλεί φαγούρα. Αργότερα, οι χιτώνες χρησιμοποιούνταν και σαν καθημερινά ρούχα, τα οποία ήταν φτιαγμένα από υφάσματα διάφορων ινών.

Το βασικό εσώρουχο ήταν ένα κομμάτι υφάσματος από λινό, το οποίο έχει διαπιστωθεί πως, υπό οποιαδήποτε μορφή, έχει φορεθεί στους περισσότερους αρχαίους πολιτισμούς και εμφανίζεται όχι μόνο στους άντρες, αλλά πολλές φορές απεικονίζεται φορεμένο και από γυναίκες. Το εσώρουχο αυτό τυλίγονταν στο σώμα έτσι όπως εφαρμόζεται μία πάνα μωρού και αν ο καιρός το επέτρεπε οι εργάτες το χρησιμοποιούσαν σαν το μονάδικο ρούχο πάνω τους.

Στους περισσότερους αρχαίους πολιτισμούς, το πιο συχνό υπόδημα ήταν το σανδάλι, ενώ τα κλειστά παπούτσια και οι μπότες που προστάτευαν τα πόδια των ιππέων εμφανίζονταν περιστασιακά. Σε πολλούς αρχαίους πολιτισμούς παρατηρήθηκε ακόμα ένα υπόδημα με μία καμπύλη στην μύτη. Το συγκεκριμένο στυλ φαίνεται να έκανε την πρώτη του εμφάνιση στην Μεσοποταμία το 2600 π.Χ. και λέγεται ότι πιθανόν να προήλθε από ορεινές περιοχές, όπου προστάτευε τους ανθρώπους από το κρύο περισσότερο από ό,τι ένα απλό σανδάλι. Οι απεικονίσεις των βασιλιάδων με τέτοια υποδήματα δείχνει ότι σχετίζονταν με την βασιλική ιδιότητα στην Μεσοποταμία, και φαίνεται ότι σε άλλες περιοχές έφτασε να γίνει σύμβολο κύρους. Παρόμοιο στυλ εμφανίζεται στους Μινωίτες και τους Ετρούσκους.

Το φόρεμα της Μεσοποταμίας

Οι Σουμέριοι ως οι πρώτοι άποικοι της περιοχής γύρω από τους ποταμούς Τίγρη και Ευφράτη, εκεί που σήμερα βρίσκεται το Ιράκ, ίδρυσαν τις πρώτες πόλεις στην περιοχή. Ήδη ενεργοί από το 3500 π.Χ. έως το 2500 π.Χ. παρέδωσαν την πολιτιστική τους κυριαρχία στους Βαβυλώνιους (2500 π.Χ. με 1000 π.Χ.) οι οποίοι με την σειρά τους την παρέδωσαν στους Ασσύριους (1000 π.Χ. με 600 π.Χ.).

Ένα από τα κύρια προϊόντα της Μεσοποταμίας ήταν το μαλλί, το οποίο δεν χρησιμοποιούσαν μόνο στην εγχώρια αγορά αλλά έκαναν και εξαγωγές. Αν και το λινάρι ήταν διαθέσιμο, ήταν φανερό πως δεν ήταν το ίδιο σημαντικό. Η σημασία που είχε το πρόβατο για τον ρουχισμό και την οικονομία φαινόταν ακόμα και πάνω σε αναπαραστάσεις με φορέματα. Οι λατρευτικές ή αναθηματικές φιγούρες των Σουμέριων συχνά έδειχναν άντρες ή γυναίκες που φορούσαν φούστα φλις απο δέρμα προβάτου. Όταν το μήκος του ήταν πιο μεγάλο το έριχναν πάνω στον αριστερό ώμο με τον δεξί ώμο να μένει ακάλυπτο.

Άλλες φιγούρες φαίνεται να φοράνε υφάσματα κεντημένα με μάλλινους θυσάνους για να μοιάζουν με προβιά. Η ελληνική λέξη «καυνάκης» δηλώνει τόσο την προβιά όσο και τα υφαντά ενδύματα αυτού του τύπου.

Ακόμα, περισσότερα στοιχεία για την σημασία του μάλλινου υφάσματος έρχονται από την αρχαιολογία. Σε μία ανασκαφή στον τάφο βασίλισσας από την αρχαία πόλη Ουρ της Μεσοποταμίας (περίπου το 2600 π.Χ.) βρέθηκαν θραύσματα από λαμπερό κόκκινο μάλλινο ύφασμα, το οποίο ενδεχομένως ανήκε στην βασίλισσα.

Στοιχεία σχετικά με το φόρεμα

Μπορεί κανείς να αντλήσει στοιχεία για τα ρούχα στην περιοχή της Μεσοποταμίας μέσα από αναπαραστάσεις ανθρώπων σε σκαλισμένες σφραγίδες, από λατρευτικά, αναθηματικά αγαλματίδια πιστών, από τοιχογραφίες και αγάλματα, καθώς και από ανάγλυφα και γλυπτά στρατιωτικών και πολιτικών. Οι λίγες αναπαραστάσεις γυναικών σε συνδυασμό με γραπτά απο τη νομική αλλά και διάφορα άλλα έγγραφα, μας επιβεβαιώνει ότι ο γυναικείος ρόλος ήταν κάπως περιορισμένος.

Κύρια σχέδια κουστουμιών

Εκτός από το προαναφερθέν ένδυμα καυνάκης στην πρώιμη Σουμεριακή τέχνη απεικονίζονται και οι μανδύες (πανωφόρια που μοιάζουν με κάπα). Με την πάρωδο του χρόνου όμως φαίνεται πως τα ρούχα γίνονται ακόμα πιο ιδιαίτερα, με το σάλι να καλύπτει το επάνω μέρος του σώματος, ενώ εμφανίζονται οι φούστες, τα περιζώματα και οι τουνίκες. Ακόμα, αγάλματα ευγενών και μυθικών ανδρών από τους Σουμέριους και τους Βαβυλώνιους μας παρουσιάζουν ένα ριχτό ρούχο, το οποίο φαίνεται να έχει σχεδιαστεί από κομμάτια υφάσματος πλάτους 299 και μήκους 142 εκατοστών (όπως αναφέρει η συγγραφέας Mairiy G.Houston, σε βιβλίο της που εκδόθηκε το 2002) και παρουσιάζεται σαν ένα απαλό, χωρίς πτυχώσεις ύφασμα, γεγονός που κάνει τους μελετητές να πιστεύουν πως αυτή η απρόσμενη τελειότητα ήταν στην ουσία μια καλλιτεχνική παράδοση και όχι μια πραγματικότητα. Σε συνδυασμό με το ένδυμα αυτό, οι άνδρες φορούσαν στο κεφάλι ένα σφιχτό κάλλυμα, το οποίο θα ήταν είτε καπέλο με γείσο είτε τουρμπάνι.

Παράλληλα οι γυναίκες την περίοδο αυτή έκρυβαν όλο το σώμα τους, φορώντας συνήθως φούστα και από πάνω τον χιτώνα, ο οποίος είχε άνοιγμα για το κεφάλι ή αλλιώς φορούσαν τις τουνίκες. Το μόνο σίγουρο ήταν πως υπήρχε τεράστια ποικιλία όσον αφορά το πως τύλιγαν τα ρούχα.

Ωστόσο, δεν φαίνεται να υπάρχουν αλλαγές των κανόνων μεταξύ των Βαβυλώνιων και των Ασύριων. Οι Ασύριοι προτιμούσαν τις τουνίκες, ή αλλιώς χιτώνες, από τις φούστες και τις κάπες που συνηθίζονταν περισσότερο την περίοδο εκείνη. Το μήκος τώρα της τουνίκας εξαρτάται πάντοτε από το φύλο, το κοινωνικό στάτους και το επάγγελμα του καθένα. Η τουνίκα των γυναικών κάλυπτε όλο τους το σώμα, όπως και αυτή των βασιλιάδων και των υψηλόβαθμων αυλικών, ενώ οι υπόλοιποι φορούσαν κοντές τουνίκες.

Ταυτόχρονα, στην Ασσυρία εμφανίζονται υφάσματα διακοσμημένα με πολύπλοκα σχέδια, για τα οποία οι μελετητές δεν είναι σίγουροι αν είναι κεντητά ή υφαντά ιδιαίτερα για αυτά που βρίσκονται πάνω στα βασιλικά κοστούμια. Ιδιαίτερα, οι περίτεχνες εσάρπες που τις φορούσαν ριχτά επάνω από τις τουνίκες, δημιουργούσαν την εντύπωση ενός φορέματος περίπλοκου με

πολλές πτυχώσεις. Ακόμα, οι ιερείς είχαν την επιλογή να διαλέξουν τα χρώματα και τα ενδύματα που επιθυμούσαν για τους άρχοντες, τα οποία θα φορούσαν οποιαδήποτε ημέρα.

Όσον αφορά την κόμμωση και τον στολισμό του κεφαλιού ήταν μία από τις σημαντικές λεπτομέρειες για το φόρεμα και πολλές φορές εξέφραζε το κοινωνικό στάτους, το επάγγελμα ή και άλλες πτυχές της κουλτούρας των ανθρώπων. Για την ακρίβεια οι Σουμερίοι άντρες απεικονίζονται είτε καλοξυρισμένοι είτε με γένια και συχνά φαλακροί. Ιδιαίτερα στις περιοχές με ζεστό κλίμα το να ξυρίζει κανείς το κεφάλι ήταν ένα καλό μέτρο για την υγιεινή και την άνεσή του. Γυναίκες και άντρες εμφανίζονται επίσης με μακριά, σγουρά μαλλιά, στοιχείο που είναι ίσως εθνικό χαρακτηριστικό. Από την άλλη, οι Ασσύριοι άντρες εμφανίζονται με γένια και καλοσχηματισμένες μπουκλές σαν να είχαν χρησιμοποιήσει συσκευές ομορφιάς ενώ οι γυναίκες με κατσαρά ή ανέμελα μαλλιά μέχρι τον ώμο με διάφορα στολίδια επάνω.

Η κοινωνική θέση των γυναικών αλλάζει σταδιακά και από την νομοθεσία γίνεται κατανοητό ότι τις γυναίκες της Σουμερίας και της Βαβυλωνίας τις προστάτευε περισσότερο ο νόμος από ότι τις γυναίκες της Ασσυρίας. Οι νομικοί κώδικες φανερώνουν πως κατά τις περιόδους των Σουμερίων και Βαβυλώνιων οι ελεύθερες παντρεμένες φορούσαν πέπλα, ενώ οι σκλάβες και οι παλλακίδες είχαν δικαίωμα να φορούν το πέπλο μόνο όταν συνοδεύονταν από την κυρία που υπηρετούσαν. Δεν είναι όμως απόλυτα σαφές σε ποιες περιπτώσεις και με ποιο τρόπο το φορούσαν. Το βέβαιο είναι ότι οι παραδόσεις για το πως θα φορεθεί το πέπλο έχουν βαθιές ρίζες από την Μέση Ανατολή.

Αιγυπτιακό φόρεμα

Όταν δύο βασιλεια ενώθηκαν κατα την περίοδο της πρώτης Δυναστείας (περίπου 3200-2620 π.Χ.) τότε δημιουργήθηκε και ο πολιτισμός της αρχαίας Αιγύπτου στην Βόρεια Αφρική στα εδάφη κατα μήκος του Νείλου. Η ιστορία της αρχαίας Αιγύπτου χωρίζεται σε τρεις περιόδους σύμφωνα με τους ιστορικούς: το Παλιό Βασίλειο (περίπου 2620-2260 π.Χ.), το Μέσο Βασίλειο (περίπου 2134-1786 π.Χ.) και το Νέο Βασίλειο (περίπου 1575-1087 π.Χ.). Αξίζει να σημειωθεί ότι ανάμεσα στις περιόδους αυτές το φόρεμα δεν είχε μεγάλες αλλαγές.

Όπως φαίνεται να μην έχει αλλάξει και πολύ το κοινωνικό σύστημα της Αιγύπτου. Στην κορυφή βρισκόταν ο φαραώ που ήταν κληρονομικός Βασιλέας και κυβερνούσε την χώρα. Στην συνέχεια της κοινωνικής πυραμίδας βρίσκονται οι ανώτατοι κρατικοί υπάλληλοι και οι ιερείς, οι οποίοι υπηρετούσαν τον βασιλιά και ταυτόχρονα υπήρχε και μια επίσημη τάξη που διαχειριζόταν το βασιλικό δικαστήριο και κυβερνούσε περιοχές της χώρας. Έπειτα, ακολουθούσαν οι κατώτεροι κρατικοί

υπάλληλοι, οι γραφείς και οι τεχνίτες που παρείχαν αναγκαίες υπηρεσίες μαζί με τους υπηρέτες και τους εργάτες ενώ στο τέλος της πυραμίδας βρισκόντουσαν οι σκλάβοι που ήταν ξένοι αιχμάλωτοι.

Αν και λόγω του ζεστού και ξηρού κλίματος της Αιγύπτου ο περίτεχνος ρουχισμός δεν ήταν αναγκαιότητα, μόνο και μόνο λόγω του ιεραρχικού συστήματος της κοινωνίας τα ρούχα έπαιζαν σημαντικό ρόλο για την ένδειξη του κοινωνικού στάτους. Επιπλέον, λόγω των θρησκευτικών πεποιθήσεων ορισμένα ρούχα θεωρούνταν ότι παρείχαν μυστικιστική προστασία/προστασία έναντι των δυνάμεων του χάους.

Πηγές με στοιχεία για το φόρεμα

Τα στοιχεία που έχουμε σήμερα για την περίοδο εκείνη προέρχονται σε μεγάλο βαθμό από τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις, διότι οι Αιγύπτιοι πίστευαν ότι με το να τοποθετούν προσωπικά αντικείμενα και ζωγραφιές μέσα στον τάφο του αγαπημένου τους προσώπου, θα έχει μία καλύτερη και πιο άνετη μετά θάνατον ζωή. Μάλιστα τοποθετούσαν διάφορα ρούχα και αξεσουάρ μαζί με όλα τα άλλα, τα οποία διατηρούνταν πολύ καλά λόγω του κλίματος. Μία ακόμα πολύτιμη πηγή στοιχείων αποτελούν επίσης διάφορα έργα τέχνης ναών, επιγραφές και έγγραφα επιζώντων.

Διαθεσιμότητα και παραγωγή υφασμάτων

Το βασικό κλωστοϋφαντουργικό υλικό των Αιγύπτιων ήταν το λινό, επειδή το λινάρι ευδοκίμούσε στο έδαφος τους. Το ύφασμα αυτό διατηρούνταν εξαιρετικά, γεγονός που αναδुकνύεται μέσα από τις δεξιότητες των Αιγύπτιων. Ακόμα, έφτιαχναν περίπλοκα πλισέ ενδύματα, συμπιέζοντας άχρηστα υφάσματα σε αυλακωτές σανίδες. Ιδιαίτερη εντύπωση κάνει το γεγονός ότι οι ιερείς δεν φορούσαν μάλλινα ρούχα ούτε τα συναντούσε κανείς στις θρησκευτικές τελετουργίες γιατί θεωρούνταν

«βρώμικα». Την άποψη αυτήν όμως έρχεται να καταρρίψει ο Έλληνας ιστορικός Ηρώδοτος, ο οποίος ισχυρίζεται το αντίθετο σε διάφορα γραπτά του. Παρ'όλα αυτά η ποικιλία των υφασμάτων εμφανίστηκε μετά το 1500 π.Χ. και ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο για όλα αυτά τα στοιχεία που έχουμε σήμερα είναι τα κεντητά, πλεκτά ή με χάντρες υφάσματα που βρισκόντουσαν μέσα στους τάφους.

Κύρια σχέδια κοστούμιών

Αυτό που επικρατούσε στην Αίγυπτο ήταν το ριχτό ρούχο. Φυσικά η ένδυση από πάντα έδειχνε το στάτους των ανθρώπων. Οι άντρες που βρίσκονταν λοιπόν στις κατώτερες τάξεις της κοινωνίας φορούσαν τα πιο απλά ρούχα που υπήρχαν : περιζώματα λινού ή δέρματος ή δερμάτινο πλέγμα που κάλυπτε τα περιζώματα. Οι άντρες όλων των τάξεων φορούσαν εφαρμοστές φούστες, οι οποίες είχαν πολλές διαφορετικές ονομασίες από τους ιστορικούς (schenti, shent, skent, ή schent). Οι φούστες αυτές ήταν μικρά κομμάτια λινού που κάλυπταν

γύρω γύρω την περιοχή των γοφών. Το ακριβές σχήμα τους διέφερε ανάλογα με το αν το ύφασμα ήταν με πτυχώσεις ή απλό (όπου στο Παλαιό Βασίλειο συναντάμε περισσότερο το απλό, ενώ στο Νέο Βασίλειο πιο πολύ με τις πτυχώσεις), μακρύ ή κοντό (το οποίο ύφασμα έγινε πιο μακρύ για τους άντρες υψηλών τάξεων του Μέσου Βασιλείου) γεμάτο (στο Νέο Βασίλειο) και λιγότερο γεμάτο (στο Παλαιό Βασίλειο). Η βασιλική οικογένεια και οι ανώτερες τάξεις φορούσαν περίτεχνες διακοσμημένες ζώνες και διάφορα χρωματιστά σχέδια ή ποδιές πάνω από την φούστα.

Για την κάλυψη του πάνω μέρος του σώματος χρησιμοποιούσαν δέρμα λεοπάρδαλης ή λιονταριού, κοντές υφασμάτινες κάπες, κορσέδες που ήταν είτε στράπλες είτε με τιράντες και μία τεράστια ποικιλία από διακοσμημένα

περιδέραια. Στην διάρκεια των χρόνων βέβαια η χρήση των ζώων για τον ρουχισμό μειώθηκε καθώς έγινε σύμβολο ανωτερότητας και δύναμης που μπορούσαν να το βάλουν μόνο οι βασιλιάδες και οι ιερείς. Σταδιακά διάφορα υφάσματα με βούλες πάνω σαν δέρμα λεοπάρδαλης φαίνεται να αντικατέστησαν το πραγματικό δέρμα που χρησιμοποιούσαν για καθαρά τελετουργική χρήση.

Οι τουνίκες εμφανίστηκαν στον αιγυπτιακό ρουχισμό κατά την περίοδο του Νέου Βασιλείου, πιθανώς ως αποτέλεσμα διαπολιτισμικών επαφών με διάφορα μέρη της περιοχής ή της κατάκτησης και της πολιτικής κυριαρχίας της Αιγύπτου απο ξένους για λίγο καιρό, γνωστή αυτή η χρονική περίοδος ως «Υξώς».

Τα μακριά ριχτά ρούχα φαίνεται να τα φορούσαν και άντρες και γυναίκες μέχρι την περίοδο του Μέσου Βασιλείου, καθώς μετά τα φορούσαν μόνο οι γυναίκες, οι θεοί και οι βασιλιάδες. Αντιθέτως οι άντρες κατά την περίοδο του Νέου Βασιλείου φορούσαν μακριά, φαρδιά πλισέ ρούχα, ο σχεδιασμός των οποίων δεν είναι εντελώς ξεκάθαρος. Η εσάρπα ή αλλιώς το σάλι χρησιμοποιούνταν ως ένα μικρό πανωφόρι και ήταν ή τυλιγμένο γύρω απο το σώμα ή δεμένο.

Οι σκλάβοι και οι χορεύτριες παρουσιάζονταν μερικές φορές ως γυμνοί ή φορώντας μια ζώνη που κάλυπτε συγκεκριμένα σημεία του σώματος. Οι γυναίκες που εργάζονταν φορούσαν φούστες στην δουλειά, ενώ αυτές που βρίσκονταν πιο χαμηλά στα κοινωνικοοικονομικά φορούσαν μακριές, ριχτές τουνίκες ίδιες με αυτές που φορούσαν και οι άνδρες. Αυτό το ρούχο από τα γραπτά του Ηρώδοτου παρουσιάζεται ως «καλάσιρις²» και πολλοί ιστορικοί με λανθασμένο τρόπο χρησιμοποίησαν αυτήν την λέξη για να αναφερθούν σε ένα σφιχτό κολλητό ρούχο που το βλέπουμε σε όλες τις τάξεις των γυναικών. Το γεγονός ότι αυτό το ρούχο εμφανίζεται σαν ένα εφαρμοστό φόρεμα είναι μάλλον ακόμα μία καλλιτεχνική παράδοση και

² Εθνικό ένδυμα στην αρχαία Αίγυπτο.

όχι η πραγματικότητα. Το ρούχο αυτό είναι πιο πιθανόν να ήταν κομμάτια υφασμάτων τυλιγμένα γύρω από το σώμα. Η αρχαιολόγος Τζίλλιαν Βόγκελσανγκ-Ίστυουντ (1993) σε μια εκτενής μελέτη της για τα ρούχα από τους αιγυπτιακούς τάφους δεν βρήκε κανένα δείγμα από κολλητό φόρεμα, παρά μόνο μήκη υφάσματος από φθαρμένο ρούχο που ταιριάζει με τέτοια τυλιχτά ρούχα.

Τα εφαρμοστά ρούχα συνήθως εμφανίζονταν με περίτεχνα μοτίβα στα οποία υπήρχαν διάφοροι τρόποι δημιουργίας τους: κυματιστά, με ζωγραφιές, απλικέ (ράβοντας με βελόνα διάφορα υφάσματα), με δέρμα ζώου και με φτερά. Ακόμα σε πάρα πολλούς τάφους βρέθηκαν φορέματα με πιέτες, τις οποίες πιθανόν τοποθετούσαν γύρω από τα φορέματα που τύλιγαν πάνω τους.

Στα ρούχα που βρέθηκαν στους τάφους από το Παλαιό Βασίλειο και μετά, βρίσκονταν και λινά φορέματα χωρίς μανίκια με λαιμόκοψη. Μία μεθύτερη εκδοχή τους με μανίκια ήταν πιο περίπλοκη στην κατασκευή της διότι απαιτούσε το ράψιμο φάσας πάνω σε μία μίντι φούστα. (Φωτογραφία)

Όπως και οι άνδρες, έτσι και οι γυναίκες της υψηλής τάξης στο Νέο Βασίλειο φορούσαν μακριά πλισέ ρούχα. Μια σχολαστική παρατήρηση που έγινε πάνω σε αναπαραστάσεις των ρούχων αυτών δείχνει πως η μέθοδος με την οποία τύλιγαν οι γυναίκες αυτά τα ρούχα διέφερε από αυτήν των αντρών. Οι γυναίκες επίσης χρησιμοποιούσαν τις εσάρπες για ζέστη και κάλυψη.

Αυτό που έδινε χρώμα στα ρούχα ήταν τα αιγυπτιακά κοσμήματα. Τα ιδιαίτερα χρωματιστά κοσμήματα που αντιπροσωπεύουν τους Αιγύπτιους είναι πλατιά διακοσμημένα περιλαίμια, διακοσμημένες ζώνες και ποδιές, φυλαχτά που είχαν γύρω από τον λαιμό τους για να προστατεύονται από το κακό, στέμματα με αληθινά ή διακοσμητικά λουλούδια, βραχιόλια και περιδέραια. Κατά την περίοδο του Νέου Βασιλείου όμως τα σκουλαρίκια ήταν το βασικό κόσμημα ανδρών και γυναικών.

Ο στολισμός του κεφαλιού και αυτά που φορούσαν για να το προστατεύουν συχνά αναδείκνυαν το κοινωνικό στάτους. Μέσα από τα έργα τέχνης της εποχής εμφανίζεται μία μεγάλη ποικιλία συμβολικών στυλ που είχαν. Οι φαράω φορούσαν το αρχαίο αιγυπτιακό στέμμα «pschent» ή αλλιώς στα ελληνικά ψχεντ³, το οποίο ήταν ένας συνδυασμός του παραδοσιακού στέμματος της κάτω Αιγύπτου και της άνω με χρώματα κόκκινο (από το στέμμα της κάτω Αιγύπτου) και λευκό (από το στέμμα της άνω Αιγύπτου). Το στέμμα αυτό ήταν το

³ Έχει έρθει στην ελληνική γλώσσα μέσω της Αιγυπτιακής θεάς Sekhmet, που είναι θεά του πολέμου και της θεραπείας και σχετίζεται με το στέμμα γιατί οι Αρχαίοι Αιγύπτιοι αναφέρονταν πολλές φορές σε αυτό ως «sekhemty» που ήταν ιερό σκήπτρο και συμβόλιζε εξουσία. Για αυτό σχετίζεται και με πάρα πολλά ονόματα της εξουσίας όπως ήταν του Φαραώ Sekhemkhet και της λέαινας θεάς Sekhmet. Στην αιγυπτιακή γλώσσα η λέξη s-kh-m συμβόλιζε γενικότερα την δύναμη.

σύμβολο της εξουσίας του βασιλιά και στα δύο άκρα της Αιγύπτου και άρχισε να χρησιμοποιείται μετά την εμφάνιση σε μια πέτρινη επιγραφή που δείχνει τον Φαραώ Βαβενέφη να το φοράει ενώ σαν λέξη άρχισε να εμφανίζεται ύστερα από την στήλη της Ροζέτας (Rosseta Stone⁴) όπου υπήρχε γραμμένη η λέξη αυτή. Φυσικά υπήρχαν και άλλα συμβολικά στέμματα όπως είναι το στέμμα «hemhemet⁵», που το φορούσαν σε τελετές, το μπλέ στέμμα ή αλλιώς στέμμα του πολέμου γνωστό ως «Kheprresh" που το φορούσαν οι βασιλείς στις μάχες αλλά και στις τελετουργίες και ο ουραίος (the uraeus), το οποίο ήταν η απεικόνιση μιας κόμπρας την οποία φορούσαν οι βασιλιάδες και οι βασίλισσες ως σύμβολο της βασιλικής εξουσίας. Το στέμμα «Nemes» επίσης το φορούσαν οι Φαραώ και ήταν υφασμάτινο ριγυτό κάλυμμα κεφαλής το οποίο κάλυπτε όλο το κρανίο και το πίσω μέρος του κεφαλιού έως τον αυχένα, ενώ μερικές φορές ήταν λίγο μακρύτερο φτάνοντας μέχρι την πλάτη. Στο μπροστινό μέρος εξείχαν δύο μεγάλες άκρες οι οποίες κρέμονταν πίσω από τα αυτιά και κατέληγαν επάνω στους ώμους έχοντας πίσω μια μακριά μύτη (συμβολική σαν την ουρά του λιονταριού). Τέλος, οι βασίλισσες και οι θεότητες φορούσαν στέμμα γερακιού, το οποίο είχε την μορφή πουλιού με φτερά.

Οι άντρες, όπως πολλές φορές οι γυναίκες και τα παιδιά ξύριζαν το κεφάλι τους. Αν και όλοι οι άντρες ήταν φρεσκοξυρισμένοι, τα γένια στην αρχαία Αίγυπτο αποτελούσαν σύμβολο δύναμης για αυτό και οι Φαραώ φορούσαν μια ψεύτικη γενειάδα. Ακόμα και η Χατσεψούτ (Hatshepsut⁶), η οποία ήταν γυναίκα Φαραώ, εμφανίζεται σε απεικονίσεις με αυτή την ψεύτικη γενειάδα. Όσον αφορά τα παιδιά των Φαραώ είχαν ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό πάνω τους. Αν και τα κεφάλια τους ήταν ξυρισμένα άφηναν στο πλάι (του κεφαλιού τους) ένα μικρό κομμάτι με τρίχες, μια πλεκτή αλογοουρά, την «αλογοουρά της νεότητας⁷» να κρέμεται μέχρι κάτω από το αυτί. Είναι χρήσιμο να αναφέρουμε πως στην αρχή χρησιμοποιούνταν περούκες αντί της κανονικής τρίχας.

Μινωικό φόρεμα

Καθώς η Μεσοποταμία και η Αίγυπτος άνθιζαν στα ανατολικά της Μεσογείου, στο δυτικό άκρο βρίσκονταν το νησί της Κρήτης όπου ζούσαν οι Μινωίτες. Το όνομα τους πήραν από τον θρυλικό βασιλιά της Κρήτης Μίνωα και ευδοκίμούσαν από το 2900 μέχρι το 1150 π.Χ..

Οι τοιχογραφίες και τα αγάλματα βοήθησαν τους αρχαιολόγους και τους μελετητές να καταλήξουν με ευρήματα για την περίοδο αυτή, όπως το μινωικό και μυκηναϊκό φόρεμα.

⁴ Πέτρινη πλάκα από γρανοδιορίτη που προέρχεται από τον ναό του Πτολεμαίου Ε' του Επιφανούς. Χρονολογείται στον 2^ο αιώνα π.Χ. και φέρει μία εγχάρακτη επιγραφή σε 2 γλώσσες, ελληνικά και αιγυπτιακά.

⁵ Τελετουργικό στέμμα, τριπλό περίτεχνο με συνδυασμό το στέμμα Ατέφ που ήταν με κέρατα προβάτου, με δύο ουραίους (που είναι η ασπίδα, το ιερό φίδι των Αιγυπτίων). Η αιγυπτιακή λέξη «hemhem» σημαίνει «βγάζω κραυγή, φωνάζω» πιθανώς αναφερόμενο στο κέρατο που είχαν και φυσούσαν για να ανακηρύξουν τον πόλεμο.

⁶ Ήταν η 5^η Φαραώ της 18^{ης} Δυναστείας της Αρχαίας Αιγύπτου.

⁷ "the lock of Horus" ή "the lock of youth"

Επίσης σιγούρεψαν και το γεγονός ότι παρήγαγαν λινάρι και μαλλί. Στις τοιχογραφίες φαίνονται μινωικά υφάσματα με περίπλοκα μοτίβα τα οποία έχουν γίνει είτε με απλή ή με πιο σύνθετη διαδικασία ύφανσης, είτε κεντητά ή ζωγραφιστά. Σύμφωνα με τις ανασκαφές που έγιναν τα χρώματα που χρησιμοποιούσαν ήταν εισαγόμενα. Είναι αξιοσημείωτο, ότι σε αιγυπτιακές τοιχογραφίες παρουσιάζονται άνδρες ντυμένοι με μινωικό στυλ, το οποίο οδήγησε στο συμπέρασμα πως οι μινωίτες έμποροι έφεραν τα υφάσματα τους στην Αίγυπτο.

Κύρια σχέδια κοστούμιών

Όπως είναι φυσικό το μινωικό φόρεμα είχε πολλές ομοιότητες αλλά και έντονες διαφορές με τους υπόλοιπους μεσογειακούς πολιτισμούς. Ένα ιδιαίτερο άθλημα της μινωικής εποχής ήταν τα ταυροκαθάψια⁸ όπου εκτελούσαν άλματα πάνω από έναν ταύρο και συμμετείχαν άνδρες-γυναίκες. Στις τοιχογραφίες φαίνεται πως στο άθλημα αυτό φορούσαν περιζώματα με ενίσχυση στον καβάλο για καλύτερη προστασία. Οι άντρες ιδιαίτερα φορούσαν φούστες σε διάφορα μήκη, ξεκινώντας πάνω από τον μηρό με μεγάλα κρόσια μπροστά και φτανοντας μέχρι και κάτω από το γόνατο ή τον αστράγαλο. Ακόμα, υπάρχουν ενδείξεις στην μινωική τέχνη από φούστες που μοιάζουν πολύ με το μεσοποτάμιο ένδυμα καυνάκη. Οι γυναίκες φορούσαν και αυτές φούστα αλλά ο σχεδιασμός τους ήταν διαφορετικός από αυτόν των αντρών. Οι μελετητές κατέληξαν σε 3 διαφορετικά είδη φούστας με μόνο κοινό χαρακτηριστικό ότι όλες είναι μακριές. Ένα σχέδιο λοιπόν είναι η φούστα σε άλφα γραμμή, κολλητή στους γοφούς και με ελαφρώς φραμπαλά ή με πτυχώσεις στο τέλος. Το αμέσως επόμενο ήταν η ψηλόμεση, φαρδιά φούστα με φραμπαλάδες ως κάτω ενώ το τελευταίο σχέδιο είναι η πολύ ριχτή φούστα που δεν κολλάει καθόλου στο σώμα με μια γραμμή-άνοιγμα στην μέση που φτάνει μέχρι κάτω θυμίζοντας τα παντελόνια ζιπ κιλότ καθώς εμφανισιακά μοιάζαν σαν παντελόνια φαρδιά. Πάνω από την φούστα συνήθως φορούσαν μια κωδωνόσχημη ποδιά με βολάν. Σύμφωνα με τον αρχαιολόγο Άρθουρ Έβανς, ένας από τους πρώτους που μελέτησαν την Κρήτη, ανέφερε πως τη ποδιά αυτή την φορούσαν σε θρησκευτικές τελετές και ήταν σαν απομεινάρι περιζώματος που το φορούσαν και οι άντρες και οι γυναίκες.

Υπήρχε ένα ιδιαίτερο ένδυμα για τους Μινωίτες, ένα ελαφρώς εφαρμοστό περικόρμιο το οποίο φορούσαν οι γυναίκες μαζί με τις φούστες που αναφέραμε πάνω. Αν η τέχνη έχει ερμηνευτεί σωστά αυτό το ένδυμα έπρεπε να κοπεί και να ραφτεί και είχε στενά ή φουσκωτά μανίκια, αφήνωντας ακάλυπτο το στήθος ή ήταν διαφανές μπροστά και συγκρατιόταν πολλές φορές με κορδόνια στο πάνω μέρος του σώματος. Υπήρχαν διάφορες γνώμες για το πότε οι γυναίκες είχαν ανοιχτό το ντεκολτέ και πότε το κάλυπταν. Κάποιοι λένε ότι αυτό το στυλ δεν ήταν επιτρεπτό τόσο πολύ για γυναίκες ιερείς, ενώ οι υπόλοιπες γυναίκες κάλυπταν το στήθος τους με ένα πανί υφάσματος.

⁸ Ταύρος + άπτομαι (αγγίζω)= το άγγιγμα του ταύρου.

Το αξεσουάρ που έβαζαν άντρες γυναίκες μαζί με τις φούστες ή τα περιζώματα ήταν οι μεγάλες σφιχτές ζώνες. Ακόμα, φορούσαν και τουνίκες, όπου στους άντρες ήταν κοντές ή μακριές ενώ στις γυναίκες μόνο μακριές. Για να καλύπτουν τις ραφές από τις τουνίκες, τα μπούστα και τις φούστες, έβαζαν κεντημένα πλεκτά κομματάκια υφάσματος σαν στολίδια.

Όσον αφορά την εμφάνιση των μαλλιών, άντρες και γυναίκες απεικονίζονται με μακριά ή κοντά σγουρά μαλλιά. Στην μινωική τέχνη μπορεί κανείς να παρατηρήσει μια μεγάλη ποικιλία σε καπέλα, τα περισσότερα από τα οποία ίσως ήταν για θρησκευτικές τελετές ή για να δείξουν το στάτους τους. Επίσης πολύ συχνά εμφανίζονται οι γυναίκες με μαλλιά πολύ προσεκτικά και συντηρητικά πιασμένα σε κότσο με διχτάκια, χάντρες «σφηκωτήρες» και περόνες ή μεγάλες κορδέλες.

Ελληνικό φόρεμα

Ανάμεσα στην μινωική/μυκηναϊκή και την αρχαϊκή περίοδο της Ελλάδας υπάρχει μια «σκοτεινή εποχή» για την οποία δεν είναι πολλά γνωστά. Η ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας χωρίζεται ουσιαστικά στην Αρχαϊκή εποχή (περίπου 800-500 π.Χ), στην Κλασική εποχή (περίπου 500-323 π.Χ.) και στην Ελληνιστική Περίοδο (μετά το 323 π.Χ. της κατάλυσης του ελληνικού βασιλείου από τους ρωμαίους).

Η γλυπτική, τα ζωγραφισμένα κεραμικά δοχεία και οι τοιχογραφίες των αρχαίων Ελλήνων μας δίνουν απλόχερα μια τεράστια γκάμα από τις ελληνικές φορεσιές. Φαίνεται ακόμα πως σε πολλές τοιχογραφίες παρουσιάζονται άνθρωποι να βγάζουν ή να βάζουν τα ρούχα τους, γεγονός που βοήθησε τους μελετητές στο να καταλάβουν τι φορούσαν και πως αυτό ήταν σχεδιασμένο. Ο μόνος προβληματισμός τους ήταν ως προς τα χρώματα των ρούχων. Οι απεικονίσεις που υπήρχαν στα γλυπτά είχαν διάφορα χρώματα, τα οποία όμως με το πέρασμα των χρόνων είχαν ξεθωριάσει με αποτέλεσμα να πιστεύουν οι μελετητές για πολλά χρόνια πως το μόνο χρώμα που φορούσαν οι Αρχαίοι Έλληνες ήταν το λευκό. Έτσι λοιπόν, οι ζωγραφιές πάνω στα κεραμικά δοχεία δεν αποτέλεσαν σημαντική πηγή πληροφοριών καθώς ο παραδοσιακός σχεδιασμός τους ήταν είτε ένα μπορντό φόντο με μαύρα σχέδια, είτε μαύρο φόντο με μπορντό σχέδια. Όμως από τα ελάχιστα δοχεία με λευκό φόντο που ήταν ζωγραφισμένα με νωπογραφία (η τεχνική για την δημιουργία τοιχογραφιών) καταλαβαίνει κανείς την πληθώρα ζωντανών χρωμάτων που φορούσαν οι Έλληνες.

Οι παντρεμένες γυναίκες είχαν ως ασχολία τα οικιακά, παρέχοντας τα αναγκαία στην οικογένεια με το κέντημα των ρούχων. Τα υλικά που χρησιμοποιούσαν ήταν κυρίως το μαλλί, δικιάς τους παραγωγής. Τα λινά υφάσματα έφτασαν στην Ελλάδα κατά τον 6^ο αιώνα π.Χ., πιθανόν από τους Αιγύπτιους στην περιοχή της Μικράς Ασίας, όπου ορισμένοι Έλληνες είχαν εγκατασταθεί και από εκεί κατέληξαν και στην ελληνική χερσόνησο. Το ελληνικό νησί Κω έγινε

γνωστό για την παραγωγή του μεταξιού όταν εμφανίστηκε αργότερα το μετάξι από την Κίνα μέσω της Περσίας. Τα εισαγόμενα μεταξωτά υφάσματα που είχαν, τα ξήλωναν και τα έραβαν με λινά, καθώς με αυτόν τον τρόπο χρειάζοταν λιγότερο από το ακριβό μετάξι για την δημιουργία ενός ωραίου ενδύματος.

Τα χρώματα και οι βαφές που χρησιμοποιούσαν ήταν από διάφορα φυτά και από ορυκτά στοιχεία. Ένα ιδιαίτερο και πολύτιμο χρώμα ήταν το μωβ, το οποίο προμηθεύονταν από τα οστρακοειδή. Για τον λόγο ότι οι βαφές και οι αποχρωματισμοί που έκαναν άφηναν επιβλαβές αναθυμιάσεις στην ατμόσφαιρα, οι εργασίες αυτές γινόντουσαν σε εξωτερικούς χώρους και όχι μέσα στο σπίτι. Οι γυναίκες αναλάμβαναν να στολίζουν και να διακοσμούν τα υφάσματα με κεντήματα, τα οποία ήταν κατα κύριο λόγο ριχτά, ραμμένα στο σωστό μέγεθος έτσι ώστε το μόνο που χρειάζονταν ήταν λίγο κόψιμο και ράψιμο. Ακόμα, υπήρχαν υφάσματα πλισέ, γεγονός που παραπέμπει σε μηχανήματα με τα οποία δημιουργούσαν τα ρούχα κατα τέτοιο τρόπο, ενώ ταυτόχρονα τα διατηρούσαν απαλά και σιδερωμένα.

Κυρια σχέδια κοστούμιών

Ο χιτώνας είναι η ελληνική αντιστοιχία στην λέξη τουνίκα, τον οποίο οι ιστορικοί τώρα έχουν ονομάσει ελληνική τουνίκα. Καθ' όλη την διάρκεια της ελληνικής ιστορίας τον χιτώννα τον φορούσαν άντρες, γυναίκες και παιδιά με διάφορους τρόπους. Υπήρχαν χιλιάδες εναλλακτικές για να φορεθεί και σε αυτό βοηθούσε το μέγεθος και το σχέδιο του. Επίσης κατασκευάζονταν σχεδόν με τον ίδιο τρόπο σε όλη την ελληνική ιστορία. Ο χιτώννας στην ουσία ήταν ένα μεγάλο ορθογώνιο κομμάτι υφάσματος διπλωμένο στην μέση κατά μήκος το οποίο τύλιγαν γύρω από το σώμα τους, κάτω από τα χέρια, με την μία άκρη διπλωμένη και την άλλη με μία σκισιά. Το πάνω μέρος του υφάσματος το τραβούσαν πάνω από τον ώμο μέχρι να βρεί το πίσω μέρος του και το καρφίτσωσαν. Αυτό γίνονταν και από τις δύο πλευρές. Όπως αναφέραμε όμως υπήρχαν πολλοί και διάφοροι τρόποι για το πως το τύλιγαν γύρω από το σώμα τους. Ο χιτώννας συχνά φοριόταν με ζώνη στην μέση. Πολλές φορές η άκρη η οποία ήταν ανοιχτή με την σκισιά ήταν είτε ραμμένη, είτε καρφισωμένη, αλλιώς έμενε ανοιχτή. Ξεκινώντας με ένα τέτοιο ρούχο καταλαβαίνει κανείς ότι μπορεί να δημιουργηθούν άπειρα διαφορετικά σχέδια. Το αξεσουάρ που φορούσαν πιο πολύ μαζί με τους χιτώννες ήταν οι ζώνες και μερικές φορές ήταν παραπάνω από μία σε ένα ρούχο.

Οι όροι που χρησιμοποιούνταν για αυτά τα διαφορετικά στυλ των ρούχων δεν είναι αυτοί που είχαν ονομάσει οι αρχαίοι Έλληνες, αλλά έχουν δοθεί από τους ιστορικούς που ασχολούνταν με τα ρούχα και διαφωνούσαν πολλές φορές μεταξύ για αυτούς. Οπότε, οι όροι που έχουμε εδώ είναι αυτοί που έχουν γίνει περισσότερο αποδεκτοί.

Κατα την αρχαϊκή περίοδο ο χιτώννας ήταν γνωστός ως χιτωνίσκος και Δωρικό πέπλο ή αλλιώς μάλλινο πέπλο. Και τα δύο είχαν τον ίδιο σχεδιασμό και κατασκευάζονταν από ένα

υπερδιπλωμένο ύφασμα στο μήκος περίπου της μέσης. Εφάρμοζαν ακριβώς πάνω στο σώμα και ήταν φτιαγμένα από κεντημένα μάλλινα υφάσματα. Οι άντρες φορούσαν τον χιτωνίσκο ο οποίος ήταν κοντός και έφτανε μέχρι τον γοφό και τον μηρό. Οι γυναίκες από την άλλη φορούσαν το μάλλινο πέπλο, το οποίο ήταν παρόμοιο με τον χιτωνίσκο ως προς το μέγεθος και την εφαρμογή και έφτανε μέχρι κάτω στα πόδια. Το πέπλο αυτό το έδεναν με μία μακριά, μυτερή βελόνα, τις λεγόμενες πόρπες και περόνες.

Μία ιστορία που μας αφηγείται ο Ηρώδοτος για την εποχή εκείνη είναι πως η αλλαγή του Δωρικού πέπλου σε Ιωνικό χιτώνα έγινε γιατί οι γυναίκες είχαν χρησιμοποιήσει τις μεγάλες βελόνες που είχαν πάνω στο πέπλο τους και τις είχαν καρφώσει στον αγγελιοφόρο που τους πληροφόρησε για την ήττα των Αθηναίων σε μία μάχη. Συνεπώς, αυτές οι μεγάλες βελόνες είχαν απαγορευτεί και τους επιβλήθηκαν μικρές αγκράφες για να κάνουν τα δεσίματα τους.

Αυτή η ιστορία φυσικά μπορεί να είναι μυστική/απόκρυφη, αλλά είναι πραγματικό το γεγονός ότι ο ιωνικός χιτώνας αντικατέστησε το Δωρικό πέπλο και στους άντρες και στις γυναίκες από το 550 π.Χ. και μετά. Ο ιωνικός χιτώνας ήταν πιο ελαφρύς, από λινό ύφασμα, που έπεφτε και στους δυο ώμους προς τα κάτω και κούμπωνε στα πλάγια του σώματος. Επειδή το ύφασμα ήταν ήδη πολύ δεν χρειαζόντουσαν οι αναδιπλώσεις, αλλά φορούσαν μικρά ορθογώνια ρούχα πάνω από τον χιτώνα. Πολλοί από τους ιωνικούς χιτώνες εμφανίζονται πλισέ και ήταν πιθανών φτιαγμένοι με πιο ελαφρύ μαλλί ή λινάρι. Για την στεραίωση του χιτώνα χρησιμοποιούσαν και εδώ την ζώνη ενώ υπήρχαν πολλά και διάφορα στυλ για το πως θα φορεθεί.

Γύρω στο 400 π.Χ. ο ιωνικός χιτώνας οδήγησε στον Δωρικό, ο οποίος ήταν βαρύ, μάλλινο ρούχο, πιο στενό, που το φορούσαν στον αριστερό ώμο και κούμπωνε επάνω από το δεξί ώμο, αφήνοντας το δεξί μέρος του κορμιού γυμνό. Το κούμπωμα αυτό γινόταν με την καρφίτσα, την οποία οι Ρωμαίοι είχαν ονομάσει περόνη. Αυτός ο λατινικός όρος σήμερα χρησιμοποιείται για οποιαδήποτε καρφίτσα που υπήρχε στην αρχαιότητα. Ο Δωρικός χιτώνας ήταν πιο πιθανό να έχει υπερδιπλώσεις από ότι ο Ιωνικός και φοριόταν με τα μικρά κομμάτια υφάσματος που αναφέραμε προηγουμένως και με ζώνες. Τα υλικά που χρησιμοποιούσαν για τον σχεδιασμό του ήταν μαλλί, λινάρι ή μετάξι.

Οι μελετητές είδαν αυτήν την μεταβολή από τον μεγάλο, φανταχτερό Ιωνικό χιτώνα στον απλούστερο Δωρικό ως αλλαγή στον τρόπο συμπεριφοράς και στις αξίες που υπήρχαν στην ελληνική κοινωνία. Μάλιστα η συγγραφέας Άννα Γ. Γκέντες (1987) υπαινίσσεται ότι στα τέλη του 5^{ου} αιώνα π.Χ. δίνεται περισσότερο έμφαση στην φυσική κατάσταση (γεγονός που φαίνεται από τον κολλητό Δωρικό χιτώνα), στην ποιότητα και λιγότερο στην επίδειξη του πλούτου.

Ο χιτώννας της ελληνιστικής περιόδου εμφανίζεται από το 300 μέχρι το 100 π.Χ. και ήταν μία βελτιωμένη εκδοχή του Δωρικού χιτώνα, στενότερος με ζώνη ακριβώς κάτω από το στήθος και φτιαγμένο από πιο ελαφρύ βάρος μαλλιού, λιναριού ή μεταξιού. Αυτός ο χιτώννας είναι ο πιο κοντινός σε στυλ από αυτά που ακολούθησαν αργότερα και που είχαν εμπνευστεί από τον ελληνικό χιτώνα.

Σε γενικές γραμμές παρατηρούμε ότι το στυλ ήταν παρόμοιο για τους άντρες και τις γυναίκες με την μόνη διαφορά πως τα ρούχα των γυναικών έφταναν ως κάτω τα πόδια ενώ των αντρών ήταν συνήθως πιο κοντά. Μια πιο απλή και «φτωχή» έκδοση του χιτώνα θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι ο ετερομάσχαλος ή εξωμής, που έδενε μόνο από το ένα μπράτσο και άφηνε το δεξί γυμνό για πιο άμμεσες κινήσεις.

Αυτό που φαίνεται όμως είναι ότι περισσότερα ρούχα να έχουν χρησιμοποιηθεί από τους άντρες παρά από τις γυναίκες. Ο βασικός ρουχισμός ήταν ένα μεγάλο ορθογώνιο ύφασμα το οποίο τύλιγαν γύρω από το σώμα τους. Κατά τον 5^ο αιώνα παρατηρούμε ότι μπορούσε να φορεθεί είτε σκέτο αυτό το ρούχο είτε πάνω από τον χιτώνα. Κάλυπτε τον αριστερό ώμο, τυλίγοντας όλη την πλάτη και φτάνοντας κάτω από τον δεξί ώμο ή έπεφτε μόνο από την πλευρά του αριστερού. Ακόμα, οι άντρες για να προστατεύονται από τον καιρό και στην διάρκεια των ταξιδιών τους φορούσαν την χλαμύδα, ένα κοντό ιμάτιο στερεωμένο στον ένα ωμό με πόρπη, φτιαγμένο από δέρμα ή μαλλί. Χρησιμοποιούνταν επίσης και ως σκέπαστρο/κουβέρτα/σκέπασμα. Για καλύτερη προστασία επίσης από τον ήλιο και την βροχή φορούσαν μαζί με την χλαμύδα ένα τσόχινο, πλατύγυρο καπέλο που είχε ημισφαιρικό σχήμα, τον πέτασο.

Τίθεται ένα ερώτημα ωστόσο το οποίο συζητιέται ακόμα για το αν οι παντρεμένες γυναίκες και οι έφηβες έπρεπε να καλύπτουν το σώμα και το πρόσωπο τους εκτός σπιτιού. Υπάρχουν μερικά αγαλματίδια που το αποκαλύπτουν. Οι υποχρεώσεις και οι δουλειές των γυναικών ήταν περιορισμένες καθώς τον περισσότερο χρόνο τον περνούσαν μέσα στο σπίτι και δεν συμμετείχαν στις κοινωνικές συναντήσεις των αντρών. Οι γυναίκες που φαίνονται να συναναστρέφονται με άντρες στην ελληνική τέχνη είναι παλλακίδες είτε κορίτσια διασκέδασης και όχι οι γυναίκες τους. Ακόμα, πολλοί μελετητές πιστεύουν ότι όταν έβγαινε μία γυναίκα από το σπίτι κάλυπτε το πρόσωπο και το κεφάλι της με μανδύα ή μαντίλα, ενώ η καθηγήτρια της αρχαιολογίας, και ιδιαίτερα λάτρης της ελληνικής, Κάρολιν Γκαλτ (1931) αναφέρει ότι το γεγονός αυτό ήρθε στην Ελλάδα από την Ιωνία στην Μέση Ανατολή την περίοδο που ο Ιωνικός χιτώννας είχε ήδη υιοθετηθεί σαν στυλ.

Το φόρεμα των Ετρούσκων

Υπήρχαν αρκετές φυλές που κατέλαβαν την ιταλική χερσόνησο και μία από αυτές ήταν οι Ετρούσκοι μέχρι το 800 π.Χ. όπου κατέλαβαν ένα μεγάλο μέρος της, αναπτύσσοντας πολιτισμό και οικονομία. Οι ταφικές πρακτικές τις οποίες ακολουθούσαν μαζί με τις ζωγραφιές πάνω στους τάφους μας παρουσιάζουν την καθημερινότητα στην ζωή τους και μας δίνουν τρανταχτά δείγματα για τον τρόπο που ντυνόταν.

Το εμπόριο τους έφερε πιο κοντά με την Ελλάδα, την ελληνική τέχνη και το στυλ της. Σε ορισμένες περιόδους οι φορεσιές των Ετρούσκων φαίνεται να έχουν περισσότερη διαμόρφωση στα μανίκια, με ανοίγματα στο τελείωμα και η γενικότερη εφαρμογή είναι πιο στενή πάνω στο σώμα τους. Μερικά ακόμα ξεχωριστά ρουχα των Ετρούσκων ήταν ένα ψηλό, μυτερό/κωνικό καπέλο, που το ονόμασαν τούτουλος (tutulus), μυτερά παπούτσια/με μυτερή και ανεστραμμένη μύτη, καθώς και πολλά διαφορετικά σχέδια από μανδύες/πανωφόρια. Ένα ακόμα ιδιαίτερο ρούχο ήταν η τήβεννος, η οποία ήταν σχεδιασμένη με καμπύλες στις άκρες και είχε ημικυκλικό σχήμα. Οι μελετητές πιστεύουν πως αυτός ο μανδύας ήταν ο προάγγελος της Ρωμαϊκής τηβέννου, Τόγκα⁹. Αν και υπάρχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά για την ενδυμασία των Ετρούσκων, είναι προφανές ότι υπάρχουν πάρα πολλές ομοιότητες ανάμεσα στον ρουχισμό των Ετρούσκων και των Ελλήνων κάνοντας έτσι μη αντιληπτές τις διαφορές.

Καθώς οι Ρωμαίοι αργότερα κατέλαβαν την εξουσία στην Ιταλία, οι Ετρούσκοι συγχωνεύτηκαν στην Ρώμη και ήδη από τον 1^ο αιώνα π.Χ. δεν ζούσαν ως ξεχωριστός πολιτισμός εκεί.

⁹ Λατινική λέξη «toga».

B. KEIMENO-ΠΗΓΗ

Evidence about dress becomes plentiful only after humans began to live together in greater numbers in discrete localities with well-defined social organizations, with refinements in art and culture, and with a written language. This happened first in the ancient world in Mesopotamia (home of the Sumerians, Babylonians, and Assyrians) and in Egypt. Later other parts of the Mediterranean region were home to the Minoans (on the island of Crete), the Greeks, the Etruscans, and the Romans (on the Italian peninsula).

The sociocultural phenomenon called "fashion," that is, styles being widely adopted for a limited period of time, was not part of dress in the ancient world. Specific styles differed from one culture to another. Within a culture some changes took place over time, but those changes usually occurred slowly, over hundreds of years. In these civilizations tradition, not novelty, was the norm.

Certain common forms, structure, and elements appear in the dress of the different civilizations of the ancient world. Costume historians differentiate between draped and tailored dress. Draped clothing is made from lengths of fabric that are wrapped around the body and require little or no sewing. Tailored costume is cut into shaped pieces and sewn together. Draped costume utilizes lengths of woven textiles and predominates in warm climates where a loose fit is more comfortable. Tailored costume is thought to have originated around the time when animal skins were used. Being smaller in size than woven textiles, skins had to be sewn together. Tailored garments, cut to fit the body more closely, are more common in cold climates where the closer fit keeps the wearer warm. With a few exceptions, ancient world garments of the Mediterranean region were draped.

Strengths and Weaknesses of Evidence About Dress

Most of the evidence about costume of the ancient world comes from depictions of people in the art of the time. Often this evidence is fragmentary and difficult to decipher because researchers may not know enough about the context from which items come or about the conventions to which artists had to conform. The geography and climate of a particular civilization and its religious practices may enhance or detract from the quantity and quality of evidence. Fortunately, the dry desert climate of ancient Egypt coupled with the religious beliefs that caused Egyptians to bury many different items in tombs have yielded actual examples of textiles and some garments and accessories.

Written records from these ancient civilizations may also contribute to what is known about dress. Such records are often of limited usefulness because they use terminology that is unclear today. They may, however, shed light on cultural norms or attitudes and values individuals hold about aspects of dress such as its ability to show status or reveal personal idiosyncrasies.

Common Types of Garments

Although they were used in unique ways, certain basic garment types appeared in a number of the ancient civilizations. In describing these garments, which had different names in different locales, the modern term that most closely approximates the garment will be used here.

Although local practices varied, both men and women often wore the same garment types. These were skirts of various lengths; shawls, or lengths of woven fabric of different sizes and shapes that could be draped or wrapped around the body; and tunics, T-shaped garments similar to a loose-fitting modern T-shirt, that were made of woven fabric in varying lengths. E. J. W. Barber (1994) suggests that the Latin word *tunica* derives from the Middle Eastern word for linen and she believes that the tunic originated as a linen undergarment worn to protect the skin against the harsh, itchy feel of wool. Later tunics were also used as outerwear and were made from fabrics of any available fibers.

The primary undergarment was a loincloth. In one form or another this garment seems to have been worn in most ancient world cultures. It appears not only on men, but also is sometimes depicted as worn by women. It generally wrapped much like a baby's diaper, and if climate permitted workers often used it as their sole out-door garment.

In most of the ancient world, the most common foot covering was the sandal. Occasionally closed shoes and protective boots are depicted on horsemen. A shoe with an upward curve of the toe appears in many ancient world cultures. This style seems to make its first appearance in Mesopotamia around 2600 B.C.E. and it is thought that it probably originated in mountainous regions where it provided more protection from the cold than sandals. Its depiction on kings indicates that it was associated with royalty in Mesopotamia. It probably came to be a mark of status elsewhere, as well (Born). Similar styles show up among the Minoans and Etruscans.

Mesopotamian Dress

The Sumerians, as the earliest settlers in the land around the Tigris and Euphrates Rivers in what is now modern Iraq, established the first cities in the region. Active from about 3500

B.C.E. to 2500 B.C.E., they were supplanted as the dominant culture by the Babylonians (2500 B.C.E. to 1000 B.C.E.) who in turn gave way to the Assyrians (1000 B.C.E. to 600 B.C.E.).

One of the chief products of Mesopotamia, wool, was used not only domestically but was also exported. Although flax was available, it was clearly less important than wool. The importance of sheep to clothing and the economy is reflected in representations of dress. Sumerian devotional or votive figures often depict men or women wearing skirts that appear to be made from sheepskin with the fleece still attached. When the length of material was sufficient, it was thrown up and over the left shoulder and the right shoulder was left bare.

Other figures seem to be wearing fabrics with tufts of wool attached, which were made to simulate sheepskin. The Greek word *kaunakes* has been applied to both sheepskin and woven garments of this type.

Additional evidence of the importance of wool fabric comes from archaeology. An excavation of the tomb of a queen from Ur (c. 2600 B.C.E.) included fragments of bright red wool fabric thought to be from the queen's garments.

Evidence About Dress

Evidence for costume in this region comes from depictions of humans on engraved seals, devotional, or votive statuettes of worshipers, a few wall paintings, and statues and relief carvings of military and political leaders. Representations of women are few, and the writings from legal and other documents confirm the impression that women's roles were somewhat restricted.

Major Costume Forms

In addition to the aforementioned *kaunakes* garment, early Sumerian art also depicts cloaks (capelike coverings). Costumes of later periods appear to have grown more complex, with shawls covering the upper body. Skirts, loincloths, and tunics also appear. A draped garment, probably made from a square of fabric 118 inches wide and 56 inches long (Houston 2002), appears on noble and mythical male figures from Sumer and Babylonia. Because the garment is represented as smooth, without folds or drapery, most scholars believe that this unlikely perfection was an artistic convention, not a realistic view of clothing. With this garment men wore a close-fitting head covering with a small brim or padded roll.

Women's dress of this period covered the entire upper body. The most likely forms were a skirt worn with a cape that had an opening for the head or a tunic. Other wrapped and draped styles have also been suggested.

Transitions from Babylonian to Assyrian rule are not marked by clear changes in style. In time, the Assyrians came to prefer tunics to the skirts and cape styles that were more common in earlier periods. The length of tunics varied with the gender, status, and occupation of the wearer. Women's tunics were full-length, as were those of kings and highly placed courtiers. Common people and soldiers wore short tunics.

Fabrics ornamented with complex designs appeared in Assyria. Scholars are uncertain whether the designs on royal costumes are embroidered or woven. Elaborate shawls were wrapped over tunics, and the overall effect was complex and multilayered. Priests selected the most favorable colors and garments for the ruler to wear on any given day.

Hairstyles and headdress are important elements of dress and often convey status, occupation, or relate to other aspects of culture. Sumerian men are depicted both clean-shaven and bearded. Sometimes they are bald. In hot climates shaving the head may be a health measure and done for comfort. Both men and women are also shown with long, curly hair, which is probably an ethnic characteristic. Assyrian men are bearded and have such elaborately arranged curls that curling irons may have been used. In art women's hair is shown as either ornately curled or dressed simply at about shoulder length.

The status of women apparently changed over time. From laws it is clear that Sumerian and Babylonian women had more legal protections than did Assyrian women. Law codes make reference to veiling and it appears that in Sumerian and Babylonian periods, free married women wore veils, while slaves and concubines were permitted to wear veils only when accompanied by the principal wife. Specific practices as to how and when the veil was worn are not entirely clear; however, it is evident that traditions surrounding the wearing of veils by women have deep roots in the Middle East.

Egyptian Dress

The civilization of Ancient Egypt came into being in North Africa in the lands along the Nile River when two kingdoms united during a so-called Early Dynastic Period (c. 3200-2620 B.C.E.). Historians divide the history of Egypt into three major periods: Old Kingdom (c. 2620-2260 B.C.E.), the Middle Kingdom (c. 2134-1786 B.C.E.), and the New Kingdom (c.1575-1087 B.C.E.). Throughout this entire period Egyptian dress changed very little.

The structure of Egyptian society also seems to have changed little throughout its history. The pharaoh, a hereditary king, ruled the country. The next level of society, deputies and priests, served the king, and an official class administered the royal court and governed other areas of the country. A host of lower level officials, scribes, and artisans provided needed services, along with servants and laborers, and, at the bottom, were slaves who were foreign captives.

The hot and dry climate of Egypt made elaborate clothing unnecessary. However, due to the hierarchical structure of society, clothing served an important function in the display of status. Furthermore, religious beliefs led to some uses of clothing to provide mystical protection.

Sources of Evidence About Dress

It is religious beliefs that have provided much of the evidence for dress of this period. Egyptians believed that by placing real objects, models of real objects, and paintings of daily activities in the tomb with the dead, the deceased would be provided with the necessities for a comfortable afterlife. Depictions and actual items of clothing and accessories were among the materials included. The hot, dry climate preserved these objects. Works of art from temples and surviving inscriptions and documents are additional sources of information.

Textile Availability and Production

Linen fiber, obtained from the stems of flax plants, was the primary textile used in Egypt. Wool was not worn by priests or for religious rituals and was considered "unclean" although the Greek historian Herodotus (c. 490 B.C.E.) reported that he saw wool fabrics in use. From samples of fabric that have been preserved, it is evident that the Egyptians were highly skilled in linen production. They made elaborately pleated fabrics, probably by pressing dampened fabrics on grooved boards. Tapestry woven fabrics appeared after 1500 B.C.E. Beaded fabrics are found in tombs, as are embroidered and appliquéd fabrics.

Major Costume Forms

Draped or wrapped clothing predominated in Egyptian dress. Lower status men wore the simplest of garments: a loincloth of linen or leather, or a leather network covering a loincloth. Men of all classes wore wrapped skirts, sometimes called schenti, shent, skent, or schent by costume historians. The precise shape of these skirts varied depending on whether the fabric was pleated or plain (more often plain in the Old Kingdom, more likely pleated in the New Kingdom), longer or shorter (growing longer for high status men in the Middle Kingdom and after), fuller (in the New Kingdom) or less full (in the Old Kingdom). Royalty and upper-class men often wore elaborate jeweled belts, decorative panels, or aprons over skirts.

Coverings for the upper body consisted of leopard or lion skins, short fabric capes, corselets that were either strapless or suspended from straps, and wide, decorative necklaces. Over time the use of animal skins diminished. These became symbols of power, worn only by kings and priests. Eventually cloth replicas with painted leopard spots replaced the actual skins and seemed to have had a purely ritual use.

Tunics appear in Egyptian dress during the New Kingdom, possibly as a result of cross-cultural contact with other parts of the region or the conquest and political dominance of Egypt for a time by foreigners called the Hyksos.

Long wrapped garments appear to have been worn by both men and women until the Middle Kingdom, after which they appear only on women, gods, and kings. Instead during the New Kingdom men were shown wearing long, loose, flowing pleated garments, the construction of which is not entirely clear. Shawls were worn as an outermost covering and were either wrapped or tied.

Slaves and dancing girls were sometimes shown as being naked or wearing only a pubic band. Laboring women wore skirts when at work. Women, especially those of lower socioeconomic status, wore long, loose tunics, similar to those worn by men. From the writings of Herodotus, it appears this garment was called a kalasiris. Some costume historians have mistakenly used this term to refer to a tightly fitted garment that appears on women of all classes. Although this garment has the appearance of a tightly fitted sheath dress, it is thought that this representation is probably an artistic convention, not a realistic view. The garment was more likely to have been a length of fabric wrapped around the body. Gillian Vogelsang-Eastwood (1993) in an extensive study of garments from Egyptian tombs has found no examples of sheath dresses, but has found lengths of cloth with patterns of wear that are consistent with such wrapped garments.

Sheathlike garments are often shown with elaborate patterns. Suggestions for how the patterns were made have included weaving, painting, appliqué, leatherwork, and feathers. The more likely answer is that beaded net dresses, found in a number of tombs, were placed over a wrapped dress.

Garments from tombs from the Old Kingdom and after also include simple V-necked linen dresses made without sleeves. A later, sleeved version has a more complex construction that required sewing a tubular skirt to a yoke.

Like men, high status women wore long, full, pleated gowns in the New Kingdom. Careful examination of representations of these gowns indicates that the method of draping these garments that was used by women was different from those of men. Like men, women used wrapped shawls to provide warmth or cover.

Egyptian jewelry often provided the main sources of color in costume. Wide jeweled collars, jeweled belts and aprons, amulets worn around the neck to ward off evil, diadems with real or jeweled flowers, armlets, bracelets, and, during the New Kingdom, earrings were all part of the repertoire of ornaments available to men and women.

Headdress and hair coverings were often used to communicate status. As a result works of art show a wide variety of symbolic styles. The pharaoh wore a crown, the pschent, that was made by combining the traditional crown of Lower Egypt with the traditional crown of Upper Egypt. This crown was a visible symbol of the king's authority over both Upper and Lower Egypt. Other symbolic crowns and headdresses also are seen: the hemhemet crown, worn on ceremonial occasions; the blue or war crown when going to war; the uraeus, a representation of a cobra worn by kings and queens as a symbol of royal power. The nemes headdress, a scarflike garment fitted across the forehead, hanging down to the shoulder behind the ears, and having a long tail (symbolic of a lion's tail) in back was worn by rulers. Queens or goddesses wore the falcon headdress, shaped like a bird with the wings hanging down at the side of the face.

Men, and sometimes women and children, shaved their heads. Although men were clean-shaven, beards were symbols of power and the pharaoh wore a false beard. When artists depict Hatshepsut, a female pharaoh, she, too, is shown with this false beard. The children of the pharaoh had a distinctive hairstyle, the lock of Horus or the lock of youth. The head was shaved, and one lock of hair was allowed to grow on the left side of the head where it was braided and hung over the ear.

Minoan Dress

While the Mesopotamian and Egyptian civilizations were flourishing in the Eastern Mediterranean, the island of Crete, farther to the west, was home to the Minoans. This people, named after a legendary king Minos, thrived from about 2900 to 1150 B.C.E.

Archaeological evidence provides a glimpse of Minoan and Mycenaean dress. From wall paintings and statuettes scholars have reached some conclusions about clothing of these periods. Archaeologists have determined that both linen and wool were produced. Wall paintings show Minoan textiles with intricate patterns that required both simple and complex weaving processes, embroidery, or painting. Excavations reveal that dyestuffs were imported. And Egyptian wall paintings showing men dressed in Minoan styles lead to the conclusion that Minoan traders brought their textiles to Egypt.

Major Costume Forms

Minoan dress had some similarities to and some marked differences from other Mediterranean civilizations. Leaping over the horns of bulls was a sport or religious ritual in which both Minoan men and women participated. Wall paintings show that for this sport, both wore loincloths reinforced at the crotch for protection. Minoan men wore skirts that ranged in length from short thigh-length versions with a tassel in the front, to longer lengths that ended below the knee or at the ankle. Skirts that appear to be very similar to the Mesopotamian kaunakes garment are also seen in Minoan art. Women, too, wore skirts, but the construction was quite

different from those of men. Scholars propose three different skirt types. All are full length. One is a bell-shaped skirt fitted over the hips and flaring to the hem. Another appears to be made of a series of horizontal ruffles widening gradually until they reach the ground, and the third is shown with a line down the center that some have interpreted as depicting a culotte-like, bifurcated skirt. Others see that line as merely showing how the skirt fell. With these skirts women often wore an apronlike overgarment. Arthur Evans, an archaeologist who was one of the earliest to study Cretan sites, suggested that the apron garment was worn for religious rituals and was a vestige of a loincloth worn by men and women in earlier times.

With these skirts, the top women wore a garment unique to the Minoans: a smoothly fitted bodice that, if the art is being accurately interpreted, had to have been cut and sewn. Tightly fitted sleeves were sewn or otherwise fastened onto the bodice. It laced or fastened underneath the breasts, leaving the bosom exposed. Authorities do not agree on whether all women bared their breasts. Some believe this style was restricted to priestesses and that ordinary women covered their breasts with a layer of sheer fabric.

With skirts or loincloths both men and women wore wide, tight belts with rolled edges. They also wore tunics. Men's were short or long; women's were long. Most of the tunics, as well as bodices and skirts, seem to have had woven patterned braid trimmings covering what appear to be the seam lines or points where garments would have been sewn together.

Men and women are both depicted with long or short curly hair. A variety of headwear can be seen in Minoan art, much of which may have been used in religious rituals or to designate status. Women are often shown with their hair carefully arranged and held in place with decorative nets or fillets (bands).

Greek Dress

A "dark age" of which little is known separates the Minoan/Mycenaean period from the Archaic Period of Greek history on the mainland. The history of Ancient Greece is generally divided into the Archaic Period (800-500 B.C.E.), the Classical Age (500-323 B.C.E.), and the Hellenistic Period (after 323 B.C.E. to the absorption of Greece by the Romans).

Greek sculpture and vase paintings provide numerous illustrations of Greek costume as do some wall paintings. Some even show individuals putting on or taking off clothing; therefore, scholars believe they understand what was worn and how it was constructed. Color of clothing, however, can be problematic. When first created and displayed most sculpture had been painted with colors. Those colors have been bleached away over time. For many years people believed that Greeks wore white almost exclusively. Most vase paintings are not a good source for information about color because the traditions of vase painting showed either black figures on a red background or red figures on a black background. From the few white background

vases on which figures were painted in color and from frescoes it is possible to see that Greeks wore a wide range of often vivid colors.

Married women in ancient Greece ran the household. They provided for the family's needs for textiles by spinning and weaving. Fibers used included wool, which was produced in Greece. Linen came to Greece by the sixth century B.C.E., probably making its way from Egypt to the Ionian region of Asia Minor, where some Greeks had settled, and from there to the Greek peninsula. Late in Greek history silk evidently came from China by way of Persia, and the Greek island of Cos was known for its silk production. Imported woven silk fabrics were probably unraveled into yarns and then combined with linen yarns and woven into fabrics. In this way, less of the precious silk was needed to make a highly decorative fabric.

Dyes were made from plants and minerals. A particularly prized and valuable color was purple, which was obtained from shellfish. Dyeing, bleaching, and some other finishing processes were probably carried out in special facilities, not in the home, because of the noxious fumes they produced. Women were skilled in decorating fabric with embroidery and woven designs. Garments were draped and were most likely woven to the correct size and therefore required little cutting and sewing. Many garments appear to be pleated, so it is likely that there were devices for pressing pleats into fabric and for keeping textiles smooth and flat.

Major Costume Forms

The Greek name for the garment roughly equivalent to a tunic was chiton, which is what costume historians now call Greek tunics. Throughout Greek history one form or another of the chiton was the basic garment for men, women, and children. Its size, shape, and methods of fastening varied over time. Even so, the chiton was constructed in much the same way throughout Greek history. A rectangular length of fabric was folded in half lengthwise and placed around the body under the arms with the fold on one side and the open edge on the other. The top of the fabric was pulled up over the shoulder in the front to meet the fabric in the back, and pinned. This was repeated over the other shoulder. This rudimentary garment was belted at the waist. Sometimes the open side was sewn or it may have been pinned or left open. By beginning with this simple garment, variations could be made easily. Often the top edge of the fabric was folded down to form a decorative overfold. The width of the folded section could vary. Belts could be placed at various locations or multiple belts could be used. The method of pinning the shoulder could also change.

The names used today for these different styles are not necessarily those given to them by the ancient Greeks, but have been assigned later by costume historians who sometimes differ about terminology. The terms employed here are those that appear to be most commonly accepted.

In the Archaic Period, the chiton type garments are known as the chitoniskos and the Doric peplos. Both had the same construction and were made with an overfold that came to about waist length. They appear to have been closely fitted and seem to have been made from patterned wool fabrics. Men wore the chitoniskos, which was usually short and ended between the hip and the thigh. Women wore the Doric peplos, similar in shape and fit but reaching to the floor. The Doric peplos was fastened with a long, sharp, daggerlike decorative pin.

Herodotus says that the transition from the Doric peplos to the Ionic chiton came about because the women of Athens were said to have used their dress pins to stab to death a messenger who brought them the news of the resounding defeat of the Athenians in a battle. Herodotus says that the use of these large pins was outlawed, and small fastenings mandated instead.

This story may be apocryphal, but it is true that the Ionic chiton did replace the Doric peplos for both men and women soon after 550 B.C.E. The Ionic chiton was made from a wider fabric and was pinned with many small fasteners part or all of the way down the length of the arm. With more fabric in the garment, overfolds were less likely to be used. Instead other shawls or small rectangular garments were placed over the chiton. Many of the wider Ionic chitons appear to be pleated and were most likely made of lighter weight wool or of linen. Styles could be varied by belting the fabric in different ways.

Around 400 B.C.E. the Ionic chiton gradually gave way to the Doric chiton. The Doric chiton was narrower and fastened at the shoulder with a single pin very much like a decorative safety pin. The Romans called such pins fibulae and this Latin term is now used for any such pin from ancient times. This garment was more likely than the Ionic chiton to have an overfold. Doric chitons could also be worn with the previously mentioned small draped garments and belted in various ways. They seem to have been made from wool, linen, or silk.

Some scholars see the transition from the large, ostentatious Ionic chiton to the simpler Doric chiton as reflecting changes in attitudes and values in Greek society. A. G. Geddes (1987) suggests that in the late fifth century B.C.E. emphasis was being placed on physical fitness (more obvious in the more fitted Doric chiton), equality, and less flaunting of wealth.

The Hellenistic chiton appears from around 300 to 100 B.C.E. It was a refinement of the Doric chiton that was narrower, belted just beneath the breasts, and made of lighter weight wool cloth, linen, or silk. It is this chiton that is closest in style to many of the later garment styles that were inspired by the Greek chiton.

In general, styles for men and women were very similar, with women's garments reaching to the floor and men's more likely to be short for daily use. A poor man's version of the chiton was

the exomis, a simple rectangle of cloth that fastened over one shoulder, leaving the other arm free for easier action.

Several garments seem to have been used more by men than women. The himation was a large rectangle of fabric that wrapped around the body. In use from the late fifth century, the garment might be worn alone or over a chiton. It covered the left shoulder, wrapped across the back and under the right arm, then was thrown over the left shoulder or carried across the left arm. For protection against inclement weather and while traveling, men wore a rectangular cloak of leather or wool called the chlamys. It could also be used as a blanket. The petasos, a wide-brimmed hat that offered additional protection against sun or rain was often worn with this cloak.

The question of whether married, adult Greek women were required to be veiled when out-of-doors is still debated. Some statues do seem to show this. A respectable married woman's activities were limited; most of her time was spent in the home and she was excluded from men's social gatherings. The women shown socializing with men in Greek art are courtesans or entertainers, not wives. Some scholars believe that when a woman went outside the home, she pulled a mantle or veil over her head to obscure her face. C. Galt (1931) suggests that veiling came to Greece from Ionia in the Middle East about the time the Ionian chiton was adopted.

Etruscan Dress

A number of tribes occupied the Italian peninsula. By 800 B.C.E. one of these groups had occupied a fairly large area and had developed an advanced culture and economy. Their burial practices, which included tomb paintings showing daily life, provide good evidence for how they dressed.

Trade brought them into close contact with Greece, Greek art, and Greek styles. In some periods Etruscan costume shows more shaping in the sleeves, which flare out at the ends, and a fit that molds the body more closely. Other distinctively Etruscan garments included a tall peaked hat, called a tutulus; shoes with pointed, curved toes; and several different styles of mantles. One especially notable mantle was the tebenna, which was apparently made with curved edges and semicircular in shape. Scholars believe that this mantle was the forerunner of the Roman toga. Even though individual characteristics can be noted for some Etruscan styles, for the most part Etruscan and Greek costumes show so many similarities that Etruscan versions are virtually indistinguishable from the Greek.

As the Romans rose to power in Italy, the Etruscans were absorbed into Rome and by the first century B.C.E. no longer existed as a separate culture.

Γ.ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ

Προτού ξεκινήσω να αναλύω και να σχολιάζω την εργασία και το μετάφρασμα μου θα ήθελα να υπενθυμίσω και να αναφέρω κάποια βασικά συμπεράσματα θεωρίας της μετάφρασης που με βοήθησαν και που είναι η βάση για την μετάφραση.

Γ.1. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ

Οι Vinay και Darbelnet πραγματοποίησαν μια συγκριτική υφολογική ανάλυση της γαλλικής και της αγγλικής γλώσσας. Αποδέχονται ότι υπάρχουν δυο μεταφραστικές στρατηγικές (2000: 84-93), η άμεση και η έμμεση μετάφραση. Αυτές θυμίζουν τη διάκριση ανάμεσα στην «κατά λέξη» και την «ελεύθερη» μετάφραση. Η διάκριση ανάμεσα στη «κατά λέξη» και την «ελεύθερη» μετάφραση ανάγεται στον Κικέρωνα και στον Αγ. Ιερώνυμο και αποτέλεσε τη βάση για τα θεμελιώδη κείμενα όσον αφορά τη μετάφραση μέχρι τον 20ο αιώνα.

Ωστόσο ο Vinay και ο Darbelnet παρατήρησαν ότι σχετικά με τους δομικούς και μεταγλωσσικούς παραλληλισμούς που υπάρχουν μεταξύ των γλωσσών είναι συχνό φαινόμενο να υπάρχουν κενά μεταξύ της γλώσσας πηγής και της γλώσσας στόχου. Σε αυτές τις περιπτώσεις, όταν ο μεταφραστής παρατηρεί ένα κενό στη γλώσσα στόχου, μπορεί να χρησιμοποιήσει είτε μια παράλληλη κατηγορία ή μια παράλληλη αντίληψη για τη μετάδοση της σημασίας του κειμένου πηγής. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με μια από τις ακόλουθες διαδικασίες άμεσης μετάφρασης, οι οποίες είναι :

1. Δάνειο, το οποίο είναι η πιο απλή διαδικασία που χρησιμοποιείται στη μετάφραση , περιλαμβάνει τη χρήση της ξένης διατύπωσης στο κείμενο-στόχο. Ο λόγος για το κενό στη γλώσσα-στόχος είναι συνήθως μεταγλωσσικός, καθώς στη σημερινή εποχή προκαλείται από τις νέες τεχνολογίες που εισέρχονται γρήγορα στην περιβάλλουσα πραγματικότητα.
2. Έκτυπο, το οποίο είναι ένα ιδιαίτερο είδος δανεισμού στο οποίο η γλώσσα στόχος δανείζεται μια έκφραση από τη γλώσσα πηγή μεταφράζοντας κυριολεκτικά κάθε ένα από τα αρχικά στοιχεία. Ως αποτέλεσμα δημιουργείται ένα γλωσσικό έκτυπο, το οποίο διατηρεί τη συντακτική δομή της γλώσσας στόχου, αλλά ταυτόχρονα εισάγει έναν νέο τρόπο έκφρασης ή ένα «δομικό καλώδιο».
3. «Κατά λέξη» μετάφραση, βασίζεται στην άμεση μεταφορά του κειμένου από τη γλώσσα πηγή σε γραμματικό και ουσιαστικό κείμενο στη γλώσσα στόχο. Χρησιμοποιώντας αυτή τη διαδικασία, ο μεταφραστής επικεντρώνεται κυρίως στην προσκόλληση στους γλωσσικούς κανόνες της γλώσσας στόχου.

Σημειώνουν, ακόμα, ότι λόγω διαρθρωτικών και μεταγλωσσικών διαφορών μεταξύ των γλωσσών ορισμένα υφολογικά αποτελέσματα είναι ανέφικτα χωρίς να διαταράσσουν την λεξική ή τη συντακτική σειρά στη γλώσσα στόχο. Σε τέτοιες περιπτώσεις, πρέπει να

χρησιμοποιούνται πιο πολύπλοκες μέθοδοι, που ανήκουν στην έμμεση μετάφραση, για να μεταδοθεί η έννοια του κείμενου πηγής, οι οποίες είναι:

4. Μεταφορά, ένα μέρος του λόγου μεταβάλλεται σε ένα άλλο χωρίς να αλλάζει το νόημα.
5. Μετατροπία, διαφοροποιεί τη σημασιολογία και την οπτική γωνία της γλώσσας πηγής.
6. Ισοδυναμία, γνωστή και ως αναδιατύπωση, παράγει ένα ισοδύναμο κείμενο στη γλώσσα- στόχο χρησιμοποιώντας εντελώς διαφορετικές υφολογικές και δομικές μεθόδους. Ισοδυναμία είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στη μετάφραση ιδιωματισμών ή παροιμιών.
7. Προσαρμογή, χρησιμοποιείται όταν ο τύπος της κατάστασης που αναφέρεται στο μήνυμα της γλώσσας πηγής δεν λειτουργεί στη κουλτούρα της γλώσσας στόχου. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο μεταφραστής πρέπει να αναδημιουργήσει μία κατάσταση που μπορεί να θεωρηθεί περισσότερο ή λιγότερο ισοδύναμη. Από αυτή τη προοπτική, η προσαρμογή είναι ένα συγκεκριμένο είδος ισοδυναμίας.

Λίγο πολύ στην μετάφραση μας μπορούμε να πούμε πως χρησιμοποιήθηκαν σχεδόν οι περισσότερες από τις μεταφραστικές τεχνικές και ιδιαίτερα το δάνειο ενώ από τις μεθόδους θα μπορούσαμε να πούμε ότι χρησιμοποιήθηκαν η μεταφορά, η προσαρμογή και πιο πολύ η ισοδυναμία καθώς ήταν αρκετές οι φορές που το ΚΠ ήταν πιο περίπλοκα γραμμένο και έπρεπε να το απλοποιήσω ώστε να βγει ένα όμορφο αποτέλεσμα στο ΚΣ.

Δ.ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ-ΠΗΓΗΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ-ΣΤΟΧΟΥ

Το κείμενο μας, όπως αναφέραμε και πάνω έχει δημοσιευτεί σε μία ενημερωτική ιστοσελίδα που γράφει και αναπτύσσει σημαντικά θέματα, με χρήσιμες και έγκυρες πληροφορίες και συμβουλές τις οποίες μπορεί να θέλει ένας αναγνώστης να διαβάσει. Το άρθρο έχει γραφτεί από την Phyllis G.Tortora, η οποία είναι διάσημη Αμερικανίδα συγγραφέας που έχει γράψει πάρα πολλά βιβλία για την μόδα, τα υφάσματα και το φόρεμα πιο συγκεκριμένα και έχει ασχοληθεί σχολαστικά με την ιστορία της ένδυσης. Είναι ένα άρθρο που διασκεδάζει τον αναγνώστη με τις γνώσεις που του προσφέρει και τον ενημερώνει για το φόρεμα. Διάλεξα το άρθρο αυτό διότι μου φάνηκε αρκετά ενδιαφέρον να ασχοληθώ και να μάθω για το πως προήλθε σαν ιδέα το φόρεμα. Γιατί το συγκεκριμένο άρθρο σε ταξιδεύει μέσα στον αρχαίο πολιτισμό και σου διηγείται την ιστορία του καθένα. Το κείμενο μας αρχικά είναι πληροφοριακό και απευθύνεται σε αναγνώστες σε σελίδα διαδικτύου που ενδιαφέρονται να μάθουν για την μόδα και την ιστορία της. Είναι ένα άρθρο που πληροφορεί τον αναγνώστη και τον γεμίζει με νέα πράγματα.

Το άρθρο μας ανήκει στα τεχνικά κείμενα. Η λειτουργία του είναι αναφορική καθώς όπως αναφέρεται στο βιβλίο της Nord (2014) τίθεται το ερώτημα: «Η αναφορική λειτουργία ενός εκφωνήματος εμπεριέχει την αναφορά στα αντικείμενα και φαινόμενα του πραγματικού κόσμου ή κάποιου άλλου, ενδεχομένως φανταστικού. Μπορεί να αναλυθεί σύμφωνα με τη φύση του αντικειμένου του εξωτερικού κόσμου ή του αντικειμένου αναφοράς. Αν το αντικείμενο αναφοράς είναι ένα γεγονός ή μια κατάσταση άγνωστα στον δέκτη, τότε η κειμενική λειτουργία μπορεί να είναι η πληροφόρηση του αναγνώστη». Και έτσι πρόκειται για το δικό μας κείμενο. Ο δέκτης του κειμένου αντλεί πληροφορίες και γεγονότα ενός πραγματικού κόσμου αλλά αναφερόμενου σε διαφορετικές χρονολογίες και τοποθεσίες, περιστρέφοντας όλα γύρω από το φόρεμα. Ακόμα μια λειτουργία του κειμένου μας είναι η περιγραφή. Μας αναλύει σχολαστικά και λεπτομερώς πολιτισμούς, ανθρώπους, την καθημερινότητά τους, τον τρόπο με τον οποίο ντυνόταν ακόμα και τα υφάσματα ένα ένα. Οι περιγραφές που γίνονται είναι επίσης παραστατικότερες.

Όσον αφορά τον σκοπό του κειμένου μας είναι ακριβώς για να εμπλουτίσει τις γνώσεις μας, να μας αναπαραστήσει τις αρχαίες εποχές, και να πάρουμε μία δυνατή γεύση από την ζωή στα αρχαία χρόνια. Τον ίδιο σκοπό έχει και το μετάφρασμα μας. Όπως αναφέρεται και στο βιβλίο του Κεντρωτή (1996: 72) : «Η μετάφραση είναι προσφορά πληροφοριών σε μία κουλτούρα-στόχος και στη γλώσσα αυτής της κουλτούρας –στόχος σχετικά με μία προσφορά πληροφοριών από μία κουλτούρα-αφετηρία και στην γλώσσα αυτής της κουλτούρας-αφετηρία». Ακόμα αναφέρει στην σελ. 73-74 πως «το σημαντικό στη μετάφραση από απόψεως σκοπού είναι να διατηρηθεί όσο το δυνατόν η βαθιά υποβλητικότητα του πρωτοτύπου μέσω της διατήρησης των ηχητικών διατυπώσεων, να επιτευχθεί υψηλό αισθητικό αποτέλεσμα σύμφωνα με τα μέτρα της κουλτούρας-στόχος και τις προσδοκίες της σχετικής κουλτουραλικής κοινότητας και να επιτευχθεί κείμενο υψηλής ευκρίνειας ως προς την διατύπωση των νοημάτων, με το πρόσθετο δεδομένο». Στην μετάφραση μας λοιπόν στοχεύσαμε να πραγματοποιήσουμε όλα τα παραπάνω. Η Nord αναφέρει στο βιβλίο της πως «η βασική αρχή που καθορίζει κάθε μεταφραστική διαδικασία είναι ο στόχος της συνολικής μεταφραστικής δράσης» και διακρίνει 3 είδη στόχων: «1. Τον γενικό στόχο του μεταφραστή κατά την μεταφραστική διαδικασία, 2. Τον επικοινωνιακό στόχο του μεταφράσματος στην περίπτωση-στόχο και 3. Τον στόχο της συγκεκριμένης μεταφραστικής στρατηγικής ή μεθόδου». Είναι ιδιαίτερα χρήσιμη επίσης η θεωρία του Vermeer όπως αναφέρεται στο ίδιο βιβλίο, σελ.41 : «ονομάζει την θεωρία του σκοπού, μια θεωρία στοχευμένης δράσης. Στο πλαίσιο αυτής της θεωρίας, ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που καθορίζει τον στόχο μια μετάφρασης είναι ο παραλήπτης, δηλαδή ο δέκτης για τον οποίο προορίζεται το κείμενο-στόχος ή το επιδιωκόμενο κοινό του κειμένου-στόχου, με το –διαφορετικό για τον εκάστοτε πολιτισμό- γνωστικό του υπόβαθρο, τις προσδοκίες του και τις επικοινωνιακές του ανάγκες. Κάθε μετάφραση απευθύνεται σε ένα επιδιωκόμενο κοινό, δεδομένου ότι “μεταφράζω”

σημαίνει “δημιουργώ έναν κείμενο σε ένα πλαίσιο-στόχο, για ένα σκοπούμενο-στόχο και για παραλήπτες-στόχους σε συνθήκες-στόχους”.

Δομικά το κείμενο μας είναι πολύ απλά και λιτά χωρισμένο καθώς ξεκινάει με τον πολιτισμό της Μεσοποταμίας και συνεχίζει με της Αιγύπτου, τον Μινωικό πολιτισμό, τον Ελληνικό και κλείνει με τους Ετρούσκους. Κάθε πολιτισμός έχει χωρισμένα σε παραγράφους τα στοιχεία τα οποία αντλήθηκαν για αυτούς, τα πλεονεκτήματα που είχαν και τα μειονεκτήματα ως προς τις συνήθειες και τα υφάσματα της εποχής, τα είδη των ενδυμάτων και τα κύρια σχέδια που επικρατούσαν τότε. Η γλώσσα και ο λόγος που χρησιμοποιείται είναι επίσης απλή, καθώς έχει σκοπό να το διαβάσει χωρίς δυσκολία και ευχάριστα ο αναγνώστης. Υπάρχουν βέβαια σημεία όπου είναι ίσως πιο περίπλοκη η σύνταξη αλλά αυτά θα τα δούμε στην συνέχεια των μεταφραστικών προβλημάτων.

Το μετάφρασμα μας, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως απευθύνεται σε αναγνώστες που θα θελήσουν να ψάξουν στο ίντερνετ να μάθουν για την μόδα στην αρχαία εποχή και πιο συγκεκριμένα για το φόρεμα. Όλα τα πράγματα έχουν ιστορία και όποιος θέλει να την μάθει θα ψάξει. Το φόρεμα λοιπόν μέσα στο κείμενο μας μεταμορφώνεται από την μία σαν ένα απλό ρούχο καθημερινό και από την άλλη μας παρουσιάζεται σαν ένα ρούχο που δείχνει κύρος και εντυπωσιάζει. Όπως ισχύει και μέχρι σήμερα αυτή η θεωρία της ένδυσης. Για αυτό λοιπόν η μετάφραση μας ακολουθεί την απλότητα του κειμένου-πηγής και την λιτότητα που έχει ώστε να βοηθήσει τον αναγνώστη να απολαύσει το ταξίδι αυτό στον χρόνο και να μάθει τις πληροφορίες εύκολα που θα του δωθούν.

Δ.1. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Σε κάθε μετάφραση ο μεταφραστής «οφείλει να κινηθεί δύο φορές εντός μιας δεδομένης περινοήματος θεωρίας: τόσο στη γλώσσα αφετηρίας όσο και στη γλώσσα αφίξεως» όπως αναφέρει και ο Κεντρωτής (1996: 201) στο βιβλίο του. Ακόμα, στο βιβλίο της Nord (2014) αναφέρεται πως «στην λειτουργική μετάφραση τα προβλήματα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται μέσα από μια κατακατιούσα σειρά αναλυτική διαδικασία, θα πρέπει να ξεκινά από το πραγματολογικό επίπεδο, όπου θα πρέπει να αποφασιστεί η επιδιωκόμενη λειτουργία της μετάφρασης. Στην συνέχεια θα πρέπει να γίνεται ένας διαχωρισμός ανάμεσα στα λειτουργικά στοιχεία του κειμένου-πηγής, τα οποία είναι απαραίτητο να αναπαραχθούν “ως έχουν” και αυτά που χρειάζονται να προσαρμοστούν στις γνώσεις, τις προσδοκίες και τις επικοινωνιακές ανάγκες του παραλήπτη». Προκειμένου ο μεταφραστής να αντεπεξέλθει καλύτερα στα «αντικειμενικά» προβλήματα της μετάφρασης, η Nord προτείνει τον διαχωρισμό μεταξύ τεσσάρων κατηγοριών: 1) τα πραγματολογικά μεταφραστικά προβλήματα που δημιουργούνται από την αντιπαράθεση των δύο διαφορετικών επικοινωνιακών 5 πλαισίων του ΚΠ και του ΚΣ, που δεν είναι άλλο από τον παράγοντα «κειμενικό είδος», 2) τα πολιτισμικά

εξειδικευμένα προβλήματα που προκύπτουν από την αντιπαραβολική σύγκριση μεταξύ των νορμών και συμβάσεων του ΚΠ και του ΚΣ, 3) τα αμιγώς γλωσσικά μεταφραστικά προβλήματα, τα οποία ο μεταφραστής αντιμετωπίζει όταν αντιπαραβάλλει τις δομές συγκεκριμένων γλωσσικών ζευγών, και 4) τα αμιγώς ενδογενή μεταφραστικά προβλήματα που προκύπτουν από τη μετάφραση συγκεκριμένων κειμένων με χαρακτηριστικά που δεν άπτονται εύκολα άλλων κειμενικών ειδών, όπως λ.χ. στα λογοτεχνικά κείμενα η μετάφραση λογοπαιγνίων και ρητορικών σχημάτων. Κατά την μεταφραστική μου διαδικασία λοιπόν, συνάντησα αρκετά γλωσσικά προβλήματα κατά κύριο λόγο καθώς ήταν πάρα πολλές οι λέξεις για τις οποίες έπρεπε να ψάξω την πραγματική σημασία τους για το κείμενο μου και να ανατρέξω στην ιστορία τους ώστε να καταλάβω ακριβώς τι αφορούν. Τέτοιες λέξεις ήταν κυρίως ενδύματα ξεχωριστά από διάφορους πολιτισμούς, στέμματα και οι καθηγητές που αναφέρονται μέσα στο κείμενο οι οποίοι έχουν κάνει τις μελέτες αυτές. Ακόμα πραγματολογικά προβλήματα υπήρχαν φορές που με τα τόσα υφάσματα που χρησιμοποιούνταν στο ένδυμα έκανα κάπως περίπλοκη την μετάφραση πχ. Woven patterned braid trimmings στην οποία πρόταση θέλησα να ψάξω και να μάθω πως ακριβώς κεντούσαν τα ρούχα τους ώστε να καταλάβω ότι πάνω σε ραφές βάζουνε αυτά τα μικρά κομματάκια υφάσματος, τα οποία αυτοί πλέκουν και έτσι έχουν ένα ύφασμα με διάφορα διακοσμημένα στολίδια πάνω. Δεν με δυσκόλεψε πολύ η μετάφραση ως προς το λεξιλόγιο γιατί ήταν αρκετά λιτό εκτός των συγκεκριμένων ορολογιών που είχε μέσα για τους πολιτισμούς τους οποίους μιλούσε και αυτό ήταν για εμένα το όμορφο, διότι έμπαινα στην διαδικασία να μάθω τι γινόταν ακριβώς στον κάθε πολιτισμό και να ψάξω.

Ε. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κεντρωτής Γιώργος (1996), Θεωρία και πράξη της Μετάφρασης, εκδόσεις: ΔΙΑΥΛΟΣ
2. Christiane Nord (Μεταφρασμένο από Σίμος Π.Γραμμενίδης, Δέσποινα Δ.Λάμπρου,2004), Η Μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα, εκδόσεις: ΔΙΑΥΛΟΣ

ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

3. Ancient World: History of Dress, <https://fashion-history.lovetoknow.com/alphabetical-index-fashion-clothing-history/ancient-world-history-dress>
4. ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ, http://49lyk-athin.att.sch.gr/ENDYMASIA_ARX.ELLADA.htm

5. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ, <https://blogs.sch.gr/lyktinou/files/2014/11/%CE%97-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%BD%CE%B4%CF%85%CE%BC%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82.pdf>
6. Ενδυμασία και τρόπος ζωής στην αρχαιότητα, https://www.slideshare.net/filippos_chatziandreas/e-73504125
7. Η τέχνη του καλλωπισμού στην Αρχαία Αίγυπτο (9/10/18), <https://www.nea-acropoli-athens.gr/arthra/psixologia/933-kallopismos-archaia-egypt>
8. Μινωικά αθλήματα- Ταυροκαθάψια ,κυβιστήματα (3/1/16), <http://iscreta.gr/2016/01/31340/>
9. Αρχαία Ελληνική Ενδυμασία, <http://gym-evsch-n-smyrn.att.sch.gr/stuedents/ergasies2013-14/GONOUY/ARXAIA-ELLHNIKH-ENDYMASIA.pdf>
10. Η ένδυση στην αρχαία Ελλάδα, <http://elefsis.com.cy/%CE%B7-%CE%AD%CE%BD%CE%B4%CF%85%CF%83%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1/>
11. Το ένδυμα στην αρχαία Ελλάδα, <http://repository-mca.ekt.gr/mca/bitstream/20.500.12040/53/1/%CE%A4%CE%9F%20%CE%95%CE%9D%CE%94%CE%A5%CE%9C%CE%91%20%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9D%20%CE%91%CE%A1%CE%A7%CE%91%CE%99%CE%91%20%CE%95%CE%9B%CE%9B%CE%91%CE%94%CE%91%20%CE%9C%CE%9A%CE%A4.pdf>
12. Ετρουσκική τέχνη: Τοιχογραφίες, Καθρέπτες, και κοσμήματα της αρχαίας Ιταλίας (2/6/19), <https://www.greelane.com/el/%CE%BA%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CF%84%CE%B5%CF%82/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1--%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82/etruscan-art-stylistic-innovations-in-ancient-italy-4126636/>
13. ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΔΥΣΗΣ-ΜΟΔΑ (2012-2013), http://4lyk-kater.pie.sch.gr/pdfs/erev_erg_b/tmimaBEE2-2-2012-13.pdf
14. Αρχαία Ελληνική και αρχαία Ρωμαϊκή ενδυμασία. <http://elefsis.com.cy/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1-%CF%81%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CE%BD/>
15. Αρχαία Αίγυπτος (2009-2010), <http://1lyk-aigal.att.sch.gr/mysite3%20new/A2%20Kokkalis%20Katsardi%20Arxaia%20aiguptos.htm>
16. Οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση, http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2696/Istoria_A-Lykeiou_html-empl/indexI2_2.html
17. Αρχαία Αίγυπτος, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, Ιωάννινα 1987, http://users.uoi.gr/gramisar/prosopiko/vlaxopoulos/ancient_egypt_Papadopoulos.pdf
18. Αίγυπτος, <http://3lyk-alimou.att.sch.gr/newsite/images/GRENTZIOU/%CE%91%CE%99%CE%93%CE%A5%CE%A0%CE%>

[A4%CE%9F%CE%A3 -](#)

[%CE%91%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AE.pdf](#)

19. Ιξίων και Υκσώς,
https://science.fandom.com/el/wiki/%CE%99%CE%BE%CE%AF%CF%89%CE%BD_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%A5%CE%BA%CF%83%CF%8E%CF%82
20. Pschent, <https://www.encyclopedia.com/sports-and-everyday-life/fashion-and-clothing/clothing-jewelry-and-personal-adornment/pschent>
21. Sekhmet, <http://www.egyptianmyths.net/sekhmet.htm>
22. The Rosetta Stone in Historical Perspective,
https://www.andrews.edu/library/car/cardigital/Periodicals/Journal_of_the_Adventist_Theological_Society/2001/2001_01.pdf
23. Η Στήλη της Ροζέτας, ένα παράθυρο στην αρχαία Αίγυπτο (16/7/19),
<https://www.archaiologia.gr/blog/2019/07/16/%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%AE%CE%BB%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%81%CE%BF%CE%B6%CE%AD%CF%84%CE%B1%CF%82-%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%B8%CF%85%CF%81%CE%BF-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD/>
24. ΟΙ ΛΑΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΓΓΥΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ,
http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2290/Istoria_A-Gymnasiou_html-empl/index_02_01.html
25. ΜΙΝΩΙΚΗ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΩΠΙΣΜΟΣ,
<https://polioxni.wordpress.com/2011/06/15/%CE%BC%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%B5%CE%BD%CE%B4%CF%85%CE%BC%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CF%89%CF%80%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%83/>
26. Ταυροκαθάψια: Αθλοπαιδιά και Πολιτισμός (16/8/10), <http://www.artmag.gr/articles/articles/about-art/item/1665-2010-08-09-17-09-26>
27. Vinay & Darbelnet (1958): Συγκριτική Γλωσσολογία και Μετάφραση,
https://www.academia.edu/3446225/Vinay_and_Darbelnet_1958_%CE%A3%CF%85%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%93%CE%BB%CF%89%CF%83%CF%83%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%AC%CF%86%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B7